

# Ontwikkelingen rente AWBZ zorginstellingen 1987–2010

*Karin Riksen*

Publicatiedatum CBS-website: 27 januari 2012



## Verklaring van tekens

|                       |  |
|-----------------------|--|
| .                     | gegevens ontbreken   |
| *                     | voorlopig cijfer   |
| **                    | nader voorlopig cijfer   |
| x                     | geheim   |
| –                     | nihil  |
| –                     | (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met                          |
| 0 (0,0)               | het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid                     |
| niets (blank)         | een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen                            |
| 2011–2012             | 2011 tot en met 2012   |
| 2011/2012             | het gemiddelde over de jaren 2011 tot en met 2012                            |
| 2011/'12              | oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2011 en eindigend in 2012 |
| 2009/'10–<br>2011/'12 | oogstjaar, boekjaar enz., 2009/'10 tot en met 2011/'12                       |

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

## Colofon

**Uitgever**  
Centraal Bureau voor de Statistiek  
Henri Faasdreef 312  
2492 JP Den Haag

**Prepress**  
Centraal Bureau voor de Statistiek  
Grafimedia

**Omslag**  
Teldesign, Rotterdam

**Inlichtingen**  
Tel. (088) 570 70 70  
Fax (070) 337 59 94  
Via contactformulier:  
[www.cbs.nl/infoservice](http://www.cbs.nl/infoservice)

**Bestellingen**  
E-mail: [verkoop@cbs.nl](mailto:verkoop@cbs.nl)  
Fax (045) 570 62 68

**Internet**  
[www.cbs.nl](http://www.cbs.nl)

© Centraal Bureau voor de Statistiek,  
Den Haag/Heerlen, 2012.  
Verveelvoudiging is toegestaan,  
mits het CBS als bron wordt vermeld.

# Samenvatting

Afgelopen jaren ontvingen AWBZ-zorginstellingen een gegarandeerde vergoeding voor hun kapitaallasten van zorgvastgoed via het wettelijk budget. Tot de kapitaallasten worden rentelasten, afschrijvingen en huur gerekend. Vanaf 2012 moeten zorginstellingen integrale tarieven gaan hanteren waarbij een vergoeding is inbegrepen voor de kapitaallasten. Het is belangrijk dat de tarieven gebaseerd worden op een reële vergoeding van de rentelasten. Op basis van de overzichten van langlopende leningen uit jaarrekeningen 2010 wordt de ontwikkeling in de afgelopen twintig jaar geschetst van de werkelijke rentepercentages en rentelasten. Verder worden de gerealiseerde rentelasten vergeleken met de door de NZa vergoede rentelasten en wordt het verschil bekeken tussen de werkelijke rente en de kapitaalmarktrente.

De rentepercentages waarvoor zorgconcerns langlopende leningen afsluiten verschillen sterk. De spreiding van de rente is sinds de introductie van de rentenormering in 1996 minder groot. Vanaf 2008 neemt de spreiding weer toe.

Trefwoorden: Rente, AWBZ, werkelijke lasten, NZa, langlopende leningen, kortlopende leningen, vastgoed.



# Inhoud

|          |  |    |
|----------|--|----|
|          | Samenvatting   | 3  |
| <b>1</b> | <b>Inleiding</b>   | 7  |
| <b>2</b> | <b>Beschrijving van het onderzoek</b>  | 8  |
|          | 2.1 Populatie  | 8  |
|          | 2.2 Onderzoeksmethode  | 8  |
|          | 2.3 Bronnen  | 8  |
|          | 2.4 Opmerkingen bij de tabellen en figuren                                     | 10 |
| <b>3</b> | <b>Financiële kengetallen zorginstellingen</b>                                 | 12 |
|          | 3.1 Lang- en kortlopende schulden en kapitaallasten naar sector                | 12 |
|          | 3.2 Representativiteit uitgevoerde analyse                                     | 14 |
|          | 3.3 Rentevergoeding NZa 2010 versus jaarrekeningen 2010                        | 15 |
| <b>4</b> | <b>Lang krediet</b>  | 17 |
|          | 4.1 Spreiding van rente lang krediet   | 17 |
|          | 4.2 Kapitaalmarktrente   | 18 |
|          | 4.3 Rente lang krediet naar sector   | 19 |
|          | 4.4 Rente lang krediet naar grootteklasse totale bedrijfsopbrengsten           | 21 |
|          | 4.5 Rente lang krediet naar looptijd van de lening                             | 22 |
|          | 4.6 Rente lang krediet naar solvabiliteit, weerstandsvermogen en rentabiliteit | 23 |
|          | 4.7 Rentelasten lang krediet   | 24 |
| <b>5</b> | <b>Kort krediet</b>  | 27 |
| <b>6</b> | <b>Conclusies</b>  | 29 |
| <b>7</b> | <b>Begrippen en afkortingen</b>  | 31 |
| <b>8</b> | <b>Tabellenset</b>   | 34 |



# 1 Inleiding

Voor de beleidsontwikkeling van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is er behoefte aan inzicht in de ontwikkeling, over de afgelopen twintig jaar, van de werkelijke rentelasten van zorginstellingen die geheel of grotendeels gefinancierd worden vanuit de AWBZ.

Aanleiding voor deze vraag is de afschaffing van het zogenaamde bouwregime per 1 januari 2009 en de introductie van integrale tarieven inclusief kapitaallasten per 1 januari 2012. Voor de afschrijvingskosten zijn nieuwe termijnen vastgesteld. Voor de vergoeding van de rentelasten moeten nieuwe rentepercentages worden vastgesteld. Met ingang van 2012 wordt gerekend met een rente van 5 procent. Voor de jaren na 2012 wordt rekening gehouden met rente-ontwikkelingen.<sup>1)</sup>

Het ministerie van VWS heeft daarom het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in het najaar van 2011 gevraagd om tabellen en figuren samen te stellen die inzicht geven in de relatie van de door de AWBZ-zorginstellingen werkelijk betaalde rente met de algemene kapitaal- en geldmarktrente. Ook is het CBS gevraagd om de werkelijk betaalde rente door zorginstellingen te vergelijken met de in de afgelopen jaren door de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) vergoede rente via genormeerde tarieven. Dit rapport is een herhaling van eerdere onderzoeken waarbij de resultaten in dit rapport zijn gebaseerd op recente jaarrekeningen 2010. De vorige onderzoeken waren op basis van jaarrekeningen 2007 en 2009.

In dit onderzoek is de ontwikkeling van de rente van langlopende leningen bekeken over de jaren 1987–2010. Deze analyses zijn gebaseerd op de gegevens over leningen die zorgconcerns tot eind 2010 zijn aangegaan. Naast de afgesloten rentepercentages is ook de looptijd van de lening en de grootte van de totale bedrijfsopbrengsten van het zorgconcern in het onderzoek meegenomen. Afzonderlijke analyses zijn uitgevoerd voor de sectoren Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ), Gehandicaptenzorg (GHZ) en Verpleeghuis- en Verzorgingshuiszorg (VV).

<sup>1)</sup> VWS, Aanwijzing integrale tarieven langdurige zorg en gehele GGZ, 12 juli 2011.

## 2 Beschrijving van het onderzoek

### 2.1 Populatie

De populatie in dit onderzoek bestaat uit zorgconcerns met als hoofdactiviteit GGZ (langdurige en geneeskundige GGZ), GHZ of VV, die geheel of gedeeltelijk gefinancierd worden vanuit de AWBZ. Als de zorgconcerns naast bovengenoemde hoofdactiviteit nog andere zorg of diensten verlenen, tellen deze nevenactiviteiten mee in de statistische beschrijving.

### 2.2 Onderzoeksmethode

Voor de berekeningen van de uitkomsten vormen de overzichten van langlopende leningen per zorgconcern uit de jaarrekeningen de basis. AWBZ-zorginstellingen zijn conform de regeling jaarverslaggeving verplicht om deze overzichten op te nemen in de jaarrekening. Per lening worden gegevens verstrekt over werkelijk betaalde rente, hoofdsom, looptijd, restschuld en aflossingen. Het voor dit onderzoek samengestelde bestand met leningengegevens is afkomstig uit door zorgconcerns gedeponeerde jaarrekeningen in Pdf bij het CIBG op [www.jaarverslagenzorg.nl](http://www.jaarverslagenzorg.nl). Op basis van dit bestand zijn diverse analyses uitgevoerd.

Voor de vergelijking van de gegevens per lening met de uitkomsten uit de statistiek Zorginstellingen van het CBS en met de NZa-vergoedingen (beschikbaar op NZa-instellingsniveau) zijn de individuele leninggegevens geaggregeerd naar het niveau van het zorgconcern. Hierbij is voor de looptijd en de rente per zorgconcern een gemiddelde over alle leningen berekend.

De indeling van individuele leninggegevens naar sector en naar grootte van de totale bedrijfsopbrengsten van het zorgconcern volgt uit de koppeling per zorgconcern met de microdata uit de statistiek 'Zorginstellingen' via het 'Zorgeenhedenregister' van het CBS.

### 2.3 Bronnen

#### **Overzicht Langlopende leningen uit Jaarrekeningen (pdf) (CIBG)**

Zorgconcerns die geheel of gedeeltelijk gefinancierd worden uit de Zvw/AWBZ moeten vanaf 2007 elk jaar verantwoording afleggen over de manier waarop zij hun geld besteden. Die verantwoording doen ze aan de hand van het 'Jaardocument Zorginstellingen', dat door het CIBG



wordt verzameld. Het Jaardocument bestaat uit drie onderdelen: het 'Maatschappelijke verslag', kwantitatieve variabelen in 'DigiMV' en een jaarrekening in Pdf (of Excel). De jaarrekeningen worden op internet gedeponereerd via de website [www.jaarverslagenzorg.nl](http://www.jaarverslagenzorg.nl). Voor het jaar 2010 zijn veruit de meeste jaarrekeningen in Pdf aangeleverd. Van de Pdf-files zijn de gegevens uit het onderdeel 'overzicht leningen' via OCR (Optical Character Recognition) naar een database overgebracht. Daarnaast zijn van diverse Pdf-files de gegevens handmatig vertoetst. In het overzicht Langlopende leningen geeft het zorgconcern aan welke leningen gedurende het jaar zijn afgesloten en/of afgelost. Van leningen die in eerdere jaren zijn afgesloten wordt de datum van afsluiting opgegeven, het rentepercentage en de resterende looptijd.

### Gaafgemaakte DigiMV-data (CBS)

Door het CBS zijn statistieken over de jaren 2006 t/m 2010 samengesteld over zorginstellingen op basis van DigiMV-data. De DigiMV-data zijn onderdeel van het 'Jaardocument Zorginstellingen' en bevatten (een selectie van) de balans- en resultaatrekening variabelen. Ook bevat DigiMV een sectorspecifieke opvraag (bijv. productiegegevens). Het overzicht langlopende leningen maakt geen deel uit van DigiMV.

Door het CBS is het ruwe DigiMV-bestand gaafgemaakt, d.w.z. op basis van diverse controles zijn de data gecorrigeerd en/of aangevuld. Vervolgens zijn de uitkomsten opgehoogd tot de populatietotalen op basis van NZa-budgetten. De doelpopulatie bestaat uit zorgconcerns die geheel of gedeeltelijk gefinancierd worden uit de Zvw/AWBZ en met de volgende klasse van de StandaardBedrijfsIndeling (SBI) voor 1993 uit het Algemeen Bedrijfsregister (ABR):

#### 2.3.1 Aantal zorgconcerns per SBI-klasse, 2010

|   | Hoofdactiviteit                           | Aantal<br>zorgconcerns |
|---|---|------------------------|
| <b>SBI</b>  |   |                        |
| 85115 + 85156   | Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)         | 98                     |
| 85312 + 85321   | Gehandicaptenzorg (GHZ)                   | 139                    |
| 85311 + 85313   | Verpleeghuis- en Verzorgingshuiszorg (VV) | 353                    |
| <b>Daarnaast is vergeleken met de volgende SBI-klasse</b> |   |                        |
| 85111 t/m 85114   | Ziekenhuiszorg (ZKH)                      | 107                    |
| 85324   | Thuiszorg (T)                             | 136                    |

Tot de SBI Ziekenhuiszorg (ZKH) behoren zowel academische, algemene als categorale ziekenhuizen en revalidatie-instellingen.

Per zorgconcern zijn in de statistiek 'Zorginstellingen' naast de hoofdactiviteit ook alle nevenactiviteiten meegenomen in de statistische beschrijving. Dit betekent bijvoorbeeld dat een concern dat naast een ziekenhuis ook een klein verpleeghuis heeft, in de beschrijving naast de ziekenhuiszorg ook de verpleeghuisactiviteiten meeneemt.

### Aanvaardbare rentelasten uit de nacalculatieformulieren (NZa)

In de nacalculatieformulieren van de NZa verantwoorden zorginstellingen de productie van een jaar. Op basis van deze nacalculatieformulieren wordt het definitieve budget door de NZa

aan de zorginstelling toegekend. De rentelasten uit de nacalculatieformulieren 2010 zijn de totale kosten die in 2010 binnen het budget door de NZa m.b.t. rente zijn vergoed. Deze kosten worden berekend aan de hand van normrentes en volgen uit het 'calculatiemodel rentekosten'. De vergoede rentelasten 2010 zijn conform NZa beleidsregels (CA-445) opgebouwd uit meerdere onderdelen;

- Genormeerde rentelasten van langlopende leningen;
- Normrente over verschil activa en passiva (= kort krediet volgens NZa);
- Inflatievergoeding over het eigen vermogen;
- Het rentedeel gehuurde instandhouding.

Voor dit onderzoek zijn alleen de totale bedragen aan vergoede rentelasten per zorginstelling uit het AWBZ-budget beschikbaar. Om een vergelijking te kunnen maken met jaarrekeningdata 2010 zijn de door de NZa vergoede rentebedragen over 2010 gebruikt.

### **Geld- en kapitaalmarktrente (DNB, Bloomberg)**

De Nederlandsche Bank (DNB) publiceert op de eigen website diverse reeksen met rentetarieven. Voor dit onderzoek is de Euribor/Aibor (eenmaands, driemaands en twaalfmaands) gebruikt ter vergelijking van de kortlopende rente. Voor vergelijking van de langlopende rente is de kapitaalmarktrente 'jongste tienjarige staatslening' overgenomen. Naast de tienjaars staatslening zijn ook gemiddelde rentes meegenomen van de korte en middellange staatslening. Een reeks met rentetarieven van de vijfjaars Nederlandse staatslening is afkomstig van Bloomberg.

Als maatstaf van de kapitaalmarktrente wordt vaak naar staatsleningen gekeken. Gezien het lage debiteurenrisico (risico dat er niet betaald wordt) bij een Nederlandse staatslening, geldt dit tarief vaak als een soort basistarief. Andere leningen met hogere risico's kennen dan een renteopslag voor dat hogere risico, waarbij geldt dat de opslag hoger wordt, naarmate het debiteurenrisico hoger wordt. Bovendien geldt normaal gesproken dat de rente hoger wordt bij een langere looptijd. Ook bij hypotheek- en consumptieve leningen is de kapitaalmarktrente belangrijk. Bij leningen met een langere renteperiode, bewegen de hypotheekrente en de leenrente vaak mee met de kapitaalmarktrente. Voor de jongste tienjarige staatslening wordt altijd een staatslening gekozen, met een looptijd in de buurt van de 10 jaar. Bron: [www.homefinance.nl](http://www.homefinance.nl).

De Euribor rentetarieven worden in de financiële wereld gebruikt voor het vaststellen van rentes voor allerlei afgeleide producten, zoals hypotheek- en spaarrekeningen en renteswaps. Bij hypotheek- en spaarrekeningen met een korte rentevaste periode, is de hoogte van de hypotheekrente, spaarrente en leenrente daardoor nauw verbonden met de renteontwikkeling van het Euribor tarief met een vaste opslag. Bron: [www.homefinance.nl](http://www.homefinance.nl).

## **2.4 Opmerkingen bij de tabellen en figuren**

### **Betekenis jaren in figuren**

De in dit onderzoek getoonde overzichten van rentepercentages naar jaren zijn gebaseerd op de overzichten van langlopende leningen uit de jaarrekeningen van het verslagjaar 2010. De jaren verwijzen hierin naar het jaar waarin een lening is afgesloten.

## **Bronvermelding**

De bronvermelding bij de figuren en tabellen verwijst naar de gebruikte data voor het samenstellen van de specifieke figuur of tabel. Indien alleen gegevens uit de 'overzichten langlopende leningen' van de jaarrekeningen 2010 zijn gebruikt, bijvoorbeeld in een overzicht gemiddelde rentepercentages naar jaren, wordt de bron 'jaarrekeningen 2010' vermeld. In geval van aanvulling met populatiegegevens uit de statistiek 'Zorginstellingen', bijvoorbeeld gebruik van 'Totale bedrijfsopbrengsten', is de bronvermelding 'CBS' opgenomen. De bron 'DNB' verwijst naar de rentetarieven 'Euribor' (rente kort krediet) en/of korte (3-5 jaar), middellange (5-8 jaar) en tienjarige staatsleningen (rente lang krediet) van De Nederlandsche Bank (DNB). De bron 'Bloomberg' verwijst naar de rentetarieven van de vijfjaars Nederlandse staatsleningen. Bloomberg is een dienstverlenend bedrijf dat is gespecialiseerd in de verspreiding van financieel nieuws en financiële gegevens. De bron 'NZa' verwijst naar de rentevergoedingen die zorginstellingen hebben ontvangen van de NZa (onderdeel van wettelijk budget).

## **Totale populatie of steekproef?**

De grafieken en tabellen in hoofdstuk 3 beschrijven de totale populatie zorginstellingen die geheel of gedeeltelijk gefinancierd worden uit de AWBZ/Zvw. Voor een groot deel van deze instellingen zijn leninggegevens beschikbaar uit de overzichten van langlopende leningen uit de jaarrekeningen.

De resultaten in hoofdstuk 4 zijn gebaseerd op deze leninggegevens uit de jaarrekeningen en beschrijven dus alleen een representatieve steekproef, en niet de totale populatie. Enige uitzondering hierop in hoofdstuk 8 is tabel 8.11 waarin de berekende rentelasten op basis van de gegevens uit de jaarrekeningen zijn opgehoogd tot populatietotalen.

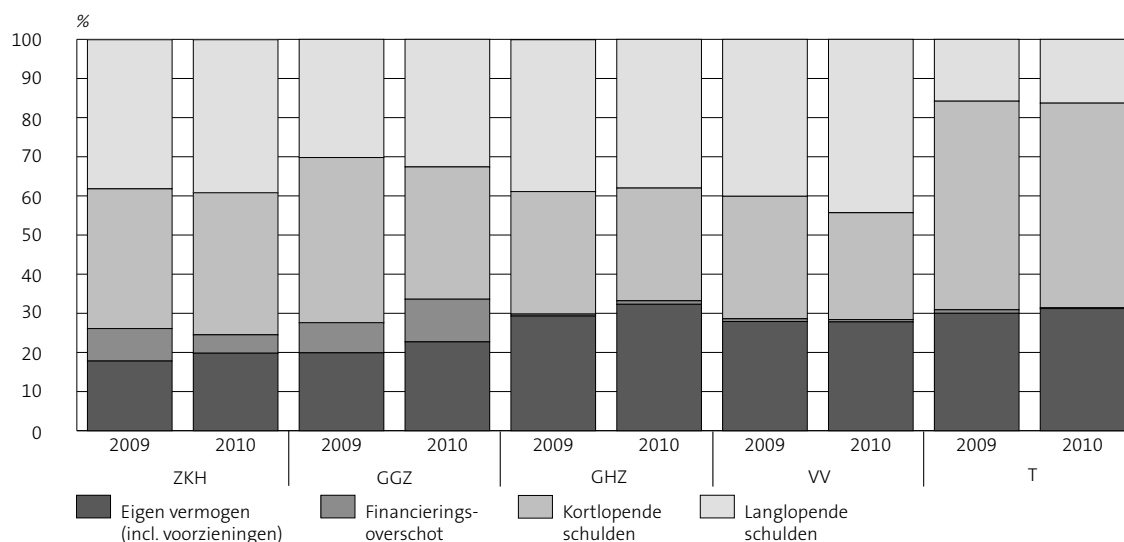
# 3 Financiële kengetallen zorginstellingen

## 3.1 Lang- en kortlopende schulden en kapitaallasten naar sector

De opbouw van de schuldenlast van zorgconcerns kan sterk verschillen. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met het type activa (bezittingen). Een zorgconcern met veel materiële vaste activa, trekt hiervoor veelal langlopende kredieten aan. In geval van meer kortdurende verplichtingen, wordt eerder kortlopend krediet aangetrokken. Dit verschil is duidelijk te zien bij de sectoren Verpleging- en Verzorging (VV) en de sector Thuiszorg (T). Thuiszorgactiviteiten zijn extramuraal van karakter. Dit betekent dat het aandeel materiële vaste activa (o.a. gebouwen) bij Thuiszorg naar verhouding veel lager is dan bij de Verzorging- en Verpleeghuisczorg, die vooral intramuraal plaatsvindt. In figuur 3.1.1 is zichtbaar dat het aandeel opgenomen kortlopende leningen bij thuiszorgconcerns veel groter is dan bij de verpleeg- en verzorgingshuizen (VV).

Het aandeel kortlopende schulden bij de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) is in 2010 afgenomen ten opzichte van het aandeel in 2009. Om de DBC's te kunnen voorfinancieren

### 3.1.1 Procentuele verdeling Balans Passiva

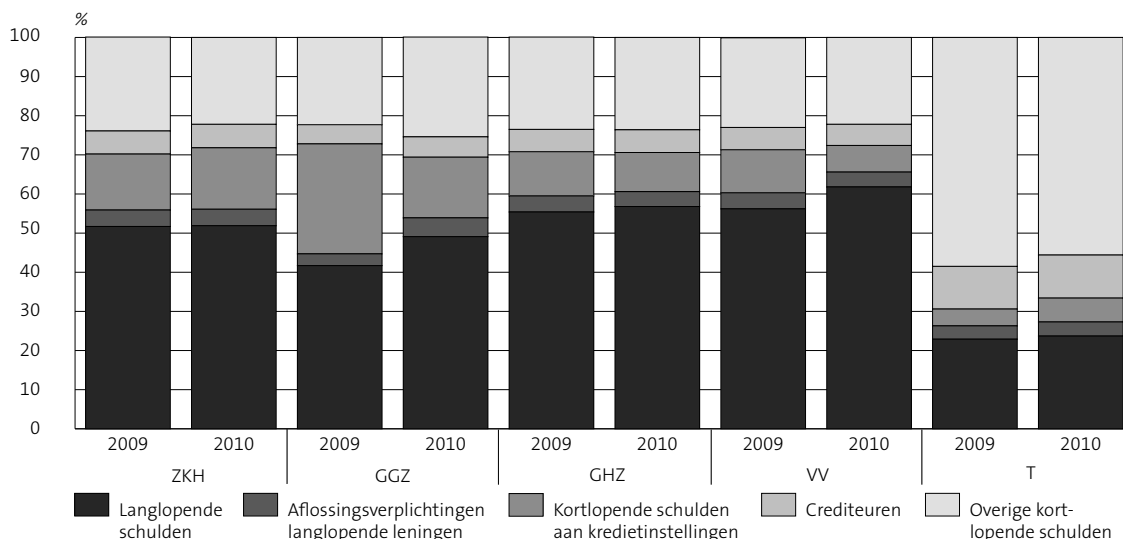


Bron: CBS.

waren veel GGZ-concerns in 2009 (en 2008) genoodzaakt om kortlopende schulden aan te gaan. Door de verbeterde financiële situatie van GGZ-concerns is het aandeel kortlopende schulden in 2010 verder afgenomen. Het aandeel langlopende leningen bij de GGZ is vrijwel gelijk gebleven.

De opbouw binnen de kort- en langlopende leningen is zichtbaar in figuur 3.1.2. Voor de meeste sectoren ligt het aandeel langlopende leningen in de buurt van de 50 procent. Een uitzondering vormt de GGZ in 2009 en de Thuiszorg met een kleiner aandeel van 23 procent. Het onderscheid tussen kort- en langlopende leningen ligt in de jaarrekening op 1 jaar. De langlopende leningen hebben een (resterende) looptijd van langer dan 1 jaar. De aflossingverplichtingen van langlopende leningen worden in de jaarrekening (en DigiMV) als afzonderlijke post opgenomen onder de kortlopende leningen. Deze leningen, die een oorspronkelijke looptijd hebben van langer dan één jaar, verschuiven het laatste jaar naar de kortlopende schulden. Deze aflossingverplichtingen worden door de zorgconcerns ook meegenomen in het 'overzicht langlopende leningen' in de jaarrekening.

### 3.1.2 Procentuele verdeling langlopende en kortlopende schulden



Bron: CBS.

De afgelopen jaren ontvingen zorginstellingen een gegarandeerde vergoeding voor hun kapitaallasten via het wettelijk budget. Tot de kapitaallasten worden financiële lasten, afschrijvingen en kosten van huur en lease van kapitaalgoederen gerekend. Vanaf 2012 moeten zorginstellingen integrale tarieven gaan hanteren waarbij een vergoeding is inbegrepen voor de kapitaallasten. In combinatie met prestatiebekostiging loopt een zorginstelling hierdoor het risico dat kapitaallasten niet volledig worden gedekt als niet 100 procent van de geplande omzet wordt gehaald. Zie tabel 3.1.3 voor een overzicht van de kapitaallasten van zorgconcerns in 2010. Voor elke zorgsector bedraagt het aandeel van de financiële lasten, waarvan het merendeel rentelasten betreft ongeveer 2% van de totale lasten. Alleen bij de Thuiszorg ligt dit aandeel een stuk lager met 0,5%.

### 3.1.3 Kapitaallasten zorgconcerns, 2010

|                  | Afschrijvingen | Huur  | Financiële lasten | Overige bedrijfslasten | Totale bedrijfslasten<br>(incl. financiële lasten) |
|------------------|----------------|-------|-------------------|------------------------|--|
| <i>mln euro</i>  |                |       |                   |                        |  |
| <b>Sector</b>    |                |       |                   |                        |  |
| ZKH              | 2 037          | 123   | 425               | 18 759                 | 21 344   |
| GGZ              | 237            | 183   | 87                | 4 728                  | 5 235  |
| GHZ              | 375            | 285   | 103               | 6 251                  | 7 014  |
| VV               | 792            | 627   | 230               | 11 220                 | 12 869   |
| T                | 49             | 58    | 10                | 1 982                  | 2 099  |
| Totaal           | 3 490          | 1 276 | 855               | 42 940                 | 48 561   |
| <i>% aandeel</i> |                |       |                   |                        |  |
| <b>Sector</b>    |                |       |                   |                        |  |
| ZKH              | 9,5            | 0,6   | 2,0               | 87,9                   | 100  |
| GGZ              | 4,5            | 3,5   | 1,7               | 90,3                   | 100  |
| GHZ              | 5,3            | 4,1   | 1,5               | 89,1                   | 100  |
| VV               | 6,2            | 4,9   | 1,8               | 87,2                   | 100  |
| T                | 2,3            | 2,8   | 0,5               | 94,4                   | 100  |
| Totaal           | 7,2            | 2,6   | 1,8               | 88,4                   | 100  |

Bron: CBS.

Kijkend naar het totale aandeel kapitaallasten in de totale bedrijfslasten van zorgconcerns, komt naar voren dat bij de VV-instellingen het aandeel kapitaallasten het grootst is en bij de thuiszorginstellingen het kleinst. Bij thuiszorginstellingen is het aandeel afschrijvingen in de totale bedrijfslasten het laagst. Bij de ziekenhuizen daarentegen het hoogst. De ziekenhuizen hebben een heel laag aandeel aan huur in de totale bedrijfslasten.

## 3.2 Representativiteit uitgevoerde analyse

De analyse is uitgevoerd op jaarrekeningen van 428 AWBZ-zorgconcerns (GGZ, GHZ en VV en exclusief T). Deze AWBZ-concerns uit de steekproef hebben gezamenlijk 23,4 miljard euro aan totale bedrijfsopbrengsten en vertegenwoordigen 91% van de totale bedrijfsopbrengsten van alle AWBZ-concerns.

In tabel 3.2.1 is zichtbaar dat voor de diverse sectoren (uitgezonderd Thuiszorg) van een voldoende groot aantal zorgconcerns leninggegevens beschikbaar zijn. Qua aantal zorgconcerns is de dekkinggraad bij de thuiszorg laag, maar qua aandeel eindstand langlopende leningen wel voldoende. Dit komt doordat kleine thuiszorginstellingen veelal geen langlopende leningen hebben. In tabel 8.3 in de bijgaande tabellenset worden de cijfers verder uitgesplitst naar grootteklasse van de totale bedrijfsopbrengsten. Op basis hiervan (tabellen 3.2.1 en 8.3) lijkt het goed mogelijk representatieve uitkomsten te publiceren over rentepercentages en rentelasten van AWBZ-zorgconcerns.

### 3.2.1 Representativiteit sectoren in onderzoek, 2010

|                | Zorgconcerns                                 |                                  |        | Totaal bedrijfsopbrengsten                   |                                  |        | Totaal eindstand (restschuld) langlopende leningen |                                  |        |
|----------------|--|----------------------------------|--------|--|----------------------------------|--------|--|----------------------------------|--------|
|                | Lening-gegevens uit Jaarrekening beschikbaar | Geen lening-gegevens beschikbaar | Totaal | Lening-gegevens uit Jaarrekening beschikbaar | Geen lening-gegevens beschikbaar | Totaal | Lening-gegevens uit Jaarrekening beschikbaar       | Geen lening-gegevens beschikbaar | Totaal |
|                | <i>aantal</i>                                |                                  |        | <i>mln euro</i>                              |                                  |        |  |                                  |        |
| <b>Sector</b>  |  |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| ZKH            | 96   | 11                               | 107    | 19 279                                       | 2 363                            | 21 642 | 6 566  | 2 653                            | 9 219  |
| GGZ            | 64   | 34                               | 98     | 4 709  | 615                              | 5 324  | 1 519  | 213                              | 1 732  |
| GHZ            | 106  | 33                               | 139    | 6 628  | 531                              | 7 159  | 1 958  | 350                              | 2 308  |
| VV             | 258  | 95                               | 353    | 12 112                                       | 1 140                            | 13 252 | 4 323  | 1 109                            | 5 432  |
| T              | 18   | 118                              | 136    | 1 326  | 640                              | 1 966  | 125  | 27                               | 152    |
| AWBZ (excl. T) | 428  | 162                              | 590    | 23 449                                       | 2 286                            | 25 735 | 7 800  | 1 672                            | 9 472  |
| Totaal         | 542  | 291                              | 833    | 44 054                                       | 5 289                            | 49 343 | 14 491   | 4 352                            | 18 843 |
|                | <i>%</i>                                     |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| <b>Sector</b>  |  |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| ZKH            | 90   | 10                               | 100    | 89   | 11                               | 100    | 71   | 29                               | 100    |
| GGZ            | 65   | 35                               | 100    | 88   | 12                               | 100    | 88   | 12                               | 100    |
| GHZ            | 76   | 24                               | 100    | 93   | 7                                | 100    | 85   | 15                               | 100    |
| VV             | 73   | 27                               | 100    | 91   | 9                                | 100    | 80   | 20                               | 100    |
| T              | 13   | 87                               | 100    | 67   | 33                               | 100    | 82   | 18                               | 100    |
| AWBZ (excl. T) | 73   | 27                               | 100    | 91   | 9                                | 100    | 82   | 18                               | 100    |
| Totaal         | 65   | 35                               | 100    | 89   | 11                               | 100    | 77   | 23                               | 100    |

Bron: Jaarrekeningen 2010, CBS.

## 3.3 Rentevergoeding NZa 2010 versus jaarrekeningen 2010

De cijfers in tabel 3.3.1 betreffen de totale CBS-populaties van instellingen die geheel of gedeeltelijk AWBZ/Zvw-gefinancierd zijn in 2010 en met de hoofdactiviteit GGZ, GHZ of VV. Uit tabel 3.3.1 blijkt dat alle AWBZ-zorgconcerns (excl. Thuiszorg) 378 miljoen euro ontvingen als vergoeding uit de AWBZ voor de rentelasten. Deze vergoeding is lager dan de totale gerealiseerde financiële lasten (zoals opgenomen in de jaarrekeningen), waarvan het grootste deel rentelasten betreft, ter grootte van 420 miljoen euro.

### 3.3.1 Rentevergoeding NZa en financiële lasten uit jaarrekening, 2010

|  | NZa: Vergoeding<br>rentelasten (AWBZ) | DigiMV: Financiële<br>lasten | Verschil |
|--|---------------------------------------|------------------------------|----------|
|  | <i>mln euro</i>                       |                              |          |
| <b>Grooteklasse totale bedrijfsopbrengsten</b> |                                       |                              |          |
| GGZ  |                                       |                              |          |
| tot 25 mln                                     | 1,1                                   | 2,8                          | -1,7     |
| 25 tot 50 mln                                  | 2,8                                   | 9,0                          | -6,3     |
| 50 tot 100 mln                                 | 12,7                                  | 16,5                         | -3,8     |
| 100 mln en meer                                | 51,6                                  | 58,7                         | -7,0     |
| subtotaal                                      | 68,2                                  | 87,0                         | -18,8    |
| GHZ  |                                       |                              |          |
| tot 25 mln                                     | 4,8                                   | 6,2                          | -1,4     |
| 25 tot 50 mln                                  | 13,0                                  | 16,0                         | -3,0     |
| 50 tot 100 mln                                 | 16,7                                  | 16,3                         | 0,4      |
| 100 mln en meer                                | 58,5                                  | 64,3                         | -5,9     |
| subtotaal                                      | 92,9                                  | 102,8                        | -9,9     |
| VV   |                                       |                              |          |
| tot 25 mln                                     | 35,3                                  | 40,5                         | -5,2     |
| 25 tot 50 mln                                  | 43,2                                  | 43,3                         | -0,1     |
| 50 tot 100 mln                                 | 50,5                                  | 51,3                         | -0,7     |
| 100 mln en meer                                | 87,6                                  | 95,1                         | -7,6     |
| subtotaal                                      | 216,6                                 | 230,3                        | -13,6    |

Bron: NZa, CBS.



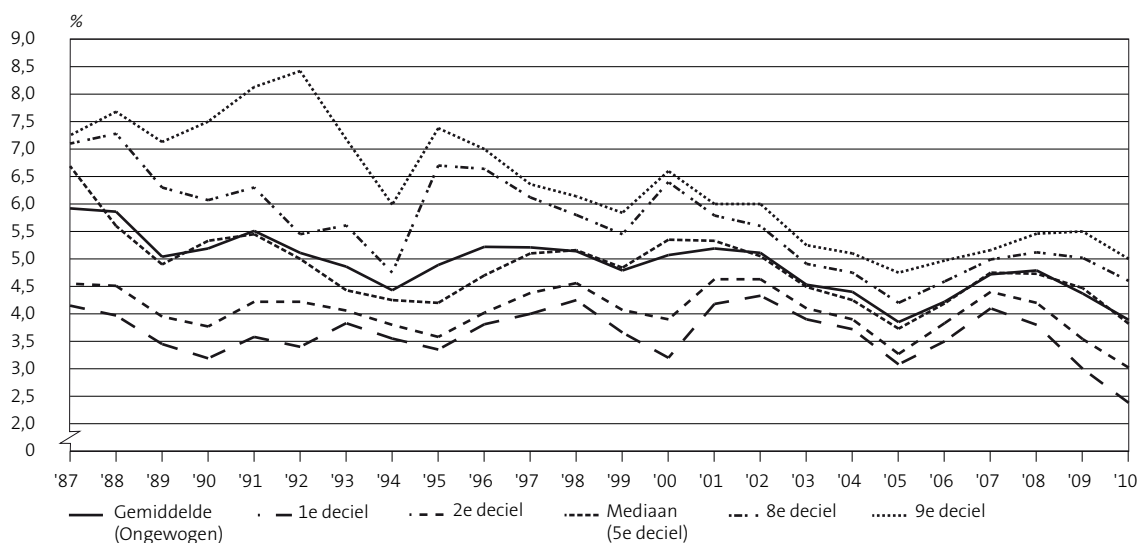
# 4 Lang krediet

## 4.1 Spreiding van rente lang krediet

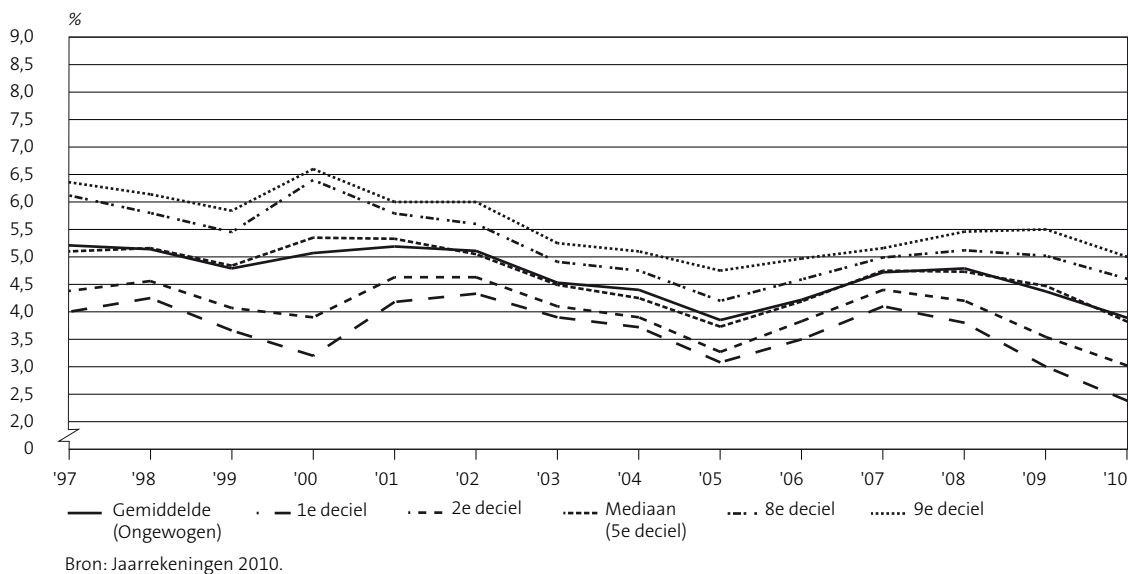
In onderstaande figuur zijn per jaar de gemiddelde rentepercentages weergegeven voor AWBZ-zorgconcerns. In deze groep zijn de concerns met hoofdactiviteit ziekenhuiszorg en thuiszorg niet meegenomen.

De rentepercentages zijn de werkelijke rentepercentages waarvoor zorgconcerns leningen hebben afgesloten. Deze zijn afkomstig uit het overzicht langlopende leningen uit de jaarrekeningen. In onderstaande figuren verwijzen de jaren langs de horizontale as naar de afsluitingsdata van de leningen. Belangrijk daarbij op te merken is dat de figuren alleen gebaseerd zijn op leningen die zorgconcerns in 2010 in het overzicht langlopende schulden hebben beschreven. Dat zijn alle langlopende schulden inclusief de aflossingsverplichtingen van langlopende leningen. In de jaarrekening (en DigiMV) worden deze aflossingsverplichtingen van langlopende leningen onder de kortlopende schulden meegenomen.

### 4.1.1 Spreiding van rente uit jaarrekeningen 2010, AWBZ-zorgconcerns (excl. T)



#### 4.1.2 Spreiding van rente uit jaarrekeningen 2010, AWBZ-zorgconcerns (excl. T)



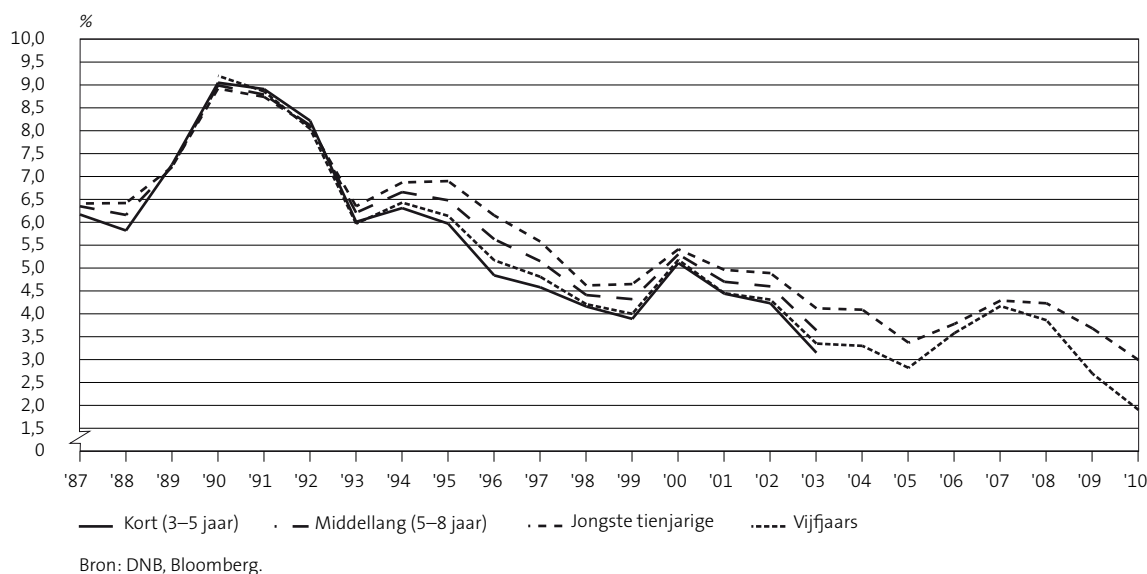
Naast het ongewogen gemiddelde zijn tevens decielgroepen bepaald. Hiervoor is per jaar het totaal aan rentepercentages verdeeld in 10 gelijke groepen of decielen. Ieder deciel heeft betrekking op 10 procent van het aantal rentepercentages. Deciel 10 bevat het laagste 10 procent rentepercentage. De mediaan (5<sup>e</sup> deciel) heeft als voordeel boven het gemiddelde dat deze ongevoelig is voor extreme waarden.

In bovenstaande figuren is duidelijk een grote spreiding tussen rentepercentages zichtbaar. In figuur 4.1.2 wordt op een recenter deel van de getoonde periode van figuur 4.1.1 ingezoomd. De laatste jaren is de spreiding kleiner dan in de jaren '80 en begin jaren '90. Vanaf 2008 neemt de spreiding weer toe. Zie de laatste kolom van tabel 8.4 met cijfers over het interdeciaal, d.w.z. het verschil tussen 1<sup>e</sup> en 9<sup>e</sup> deciel. Voor leningen afgesloten in 2010 was de rente behorende bij de 1<sup>e</sup> decielgroep 2,38 procent en die bij de 9<sup>e</sup> decielgroep 5,00 procent.

## 4.2 Kapitaalmarktrente

In figuur 4.2.1 is zichtbaar dat de kapitaalmarktrente, gemeten aan de hand van die van de jongste tienjarige staatslening, sinds 1990 met een hoge waarde van bijna 9 procent gestaag is gedaald naar 2,99 procent in 2010. In de jaren rond 1990 lagen de rentes van de korte, middellange en de tienjarige staatsleningen zeer dicht bij elkaar. Vanaf 1993 zijn de verschillen groter en komen deze in 2000 en 2007 tijdelijk weer bij elkaar te liggen.

## 4.2.1 Rente staatsleningen



## 4.3 Rente lang krediet naar sector

De mediane rente waarvoor zorginstellingen leningen hebben afgesloten ligt voor de jaren na 1999 dicht bij de kapitaalmarktrente van de 'jongste tienjarige staatslening'. Van de leningen die voor 1996 zijn afgesloten liggen de door zorgconcerns overeengekomen rentepercentages ver onder de kapitaalmarktrente. Voor de jaren na 2006 wordt de afstand tussen de afgesloten rentepercentages en de kapitaalmarktrente weer iets groter. Hierbij liggen de afgesloten rentepercentages boven de kapitaalmarktrente. Zie onderstaande figuren. In figuur 4.3.2 wordt ingezoomd op de jaren 1997 – 2010.

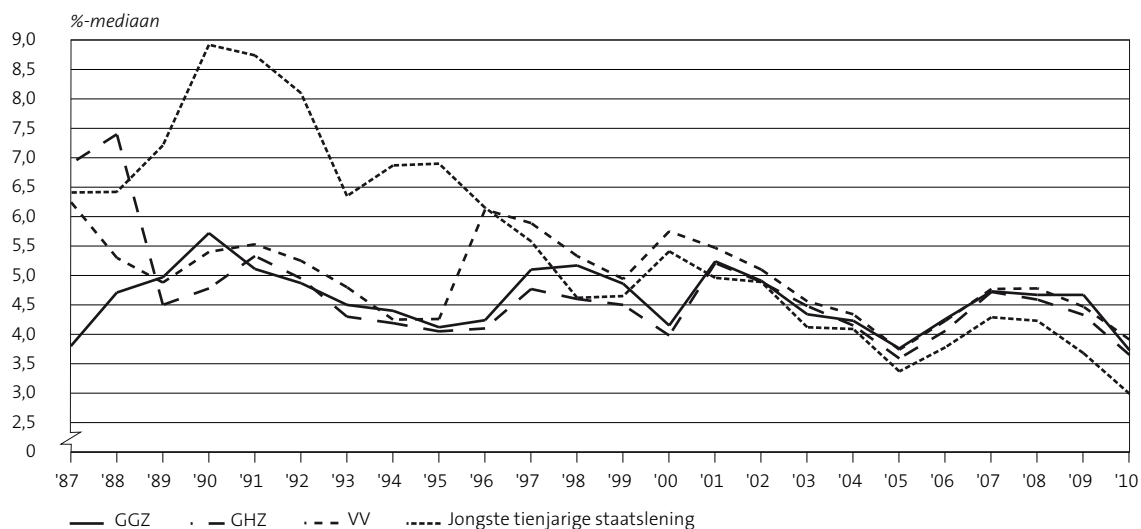
Met ingang van het jaar 1996 is een begin gemaakt met de geleidelijke invoering van de rentenormering voor zorginstellingen. In 2005 is de laatste sector (Verpleging & Verzorging) voor de bepaling van de rentevergoeding volledig genormeerd. Voor de Thuiszorginstellingen geldt een afwijkende bekostigingsystematiek. Voor de invoering van de rentenormering waren de rentelasten volledig nacalculerbaar.

Het systeem van rentenormering geeft de zorginstellingen de mogelijkheid om bij gunstig afgesloten rentepercentages een financieel voordeel te behalen, wanneer de afgesloten werkelijke rente onder de normrente ligt. Daarentegen kan de door zorginstellingen overeengekomen rente ook boven de normrente liggen en dus tot een financieel nadeel leiden. Voor de jaren voor 1996 is een groot verschil zichtbaar tussen de werkelijk betaalde rente en de kapitaalmarktrente. Uit studie van enkele jaarrekeningen uit eerdere jaren (o.a. 2004 en 2005) komt naar voren dat na oprichting van het Waarborgfonds voor de zorgsector in 1999, zorginstellingen diverse leningen opnieuw met borging hebben afgesloten tegen een veel gunstiger rentepercentage. Wellicht zijn de lage rentepercentages in vergelijking tot de kapitaalmarktrente voor 1996 deels het gevolg van deze wijzigingen in de leningenportefeuilles door de zorgconcerns.

Overeenkomstig de kapitaalmarktrente is het mediane rentepercentage voor AWBZ-instellingen van 2001 tot 2005 sterk gedaald van 5,33 procent tot 3,73 procent. In 2006 tot en met 2008 liggen de percentages weer iets hoger, waarna ze in 2009 en 2010 dalen.

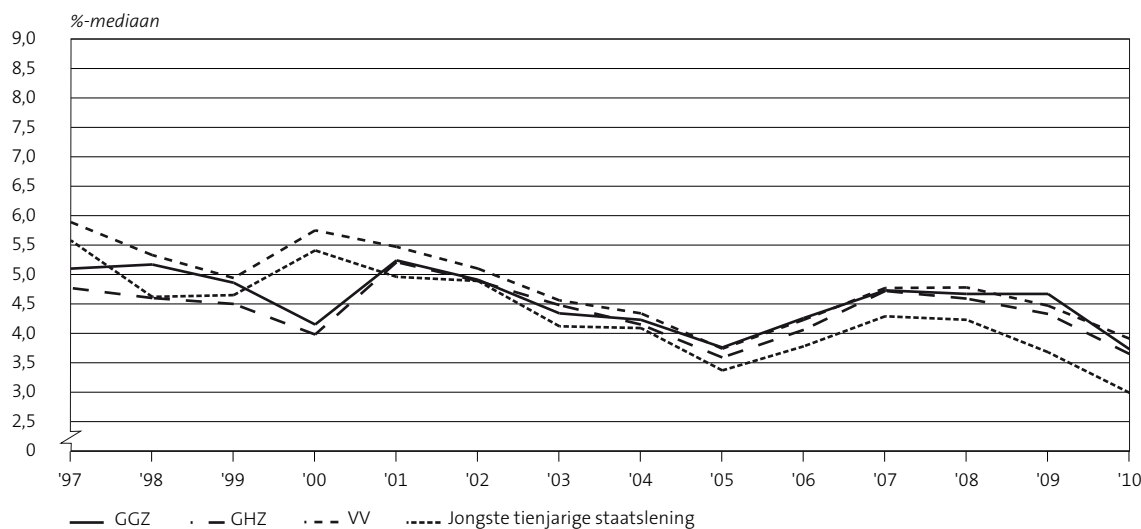
Zoals uit tabellen 8.6 en 8.7 volgt, is het gemiddeld over de jaren 1987 tot en met 2010 afgesloten rentepercentage bij de sector ZKH en vervolgens GHZ het laagste. De gemiddeld afgesloten rentepercentages van VV en T zijn het hoogst.

### 4.3.1 Mediane rente uit jaarrekeningen 2010 en kapitaalmarktrente



Bron: DNB, Jaarrekeningen 2010.

### 4.3.2 Mediane rente uit jaarrekeningen 2010 en kapitaalmarktrente



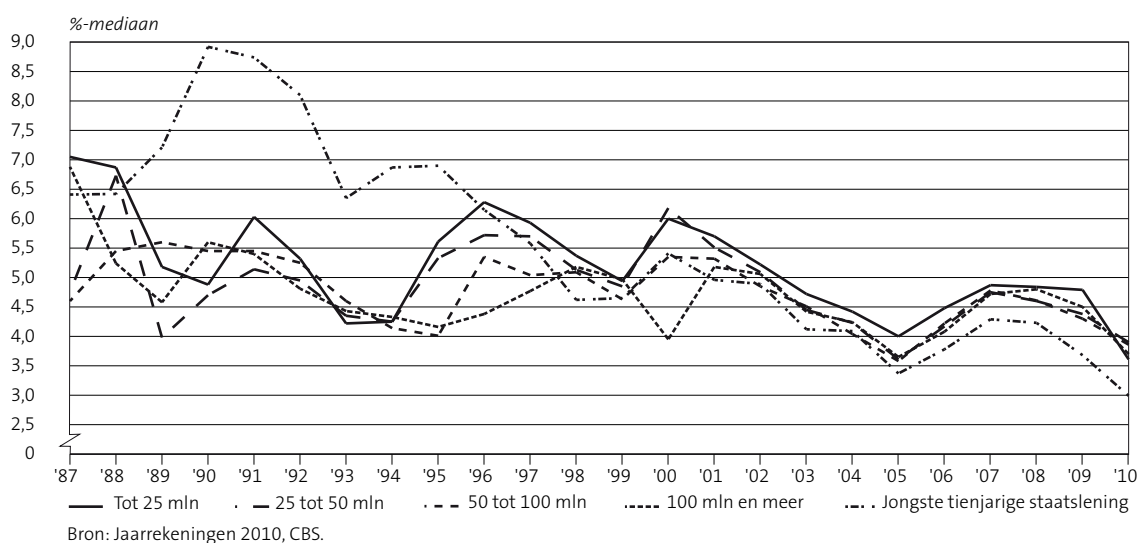
Bron: DNB, Jaarrekeningen 2010.

## 4.4 Rente lang krediet naar grootteklasse totale bedrijfsopbrengsten

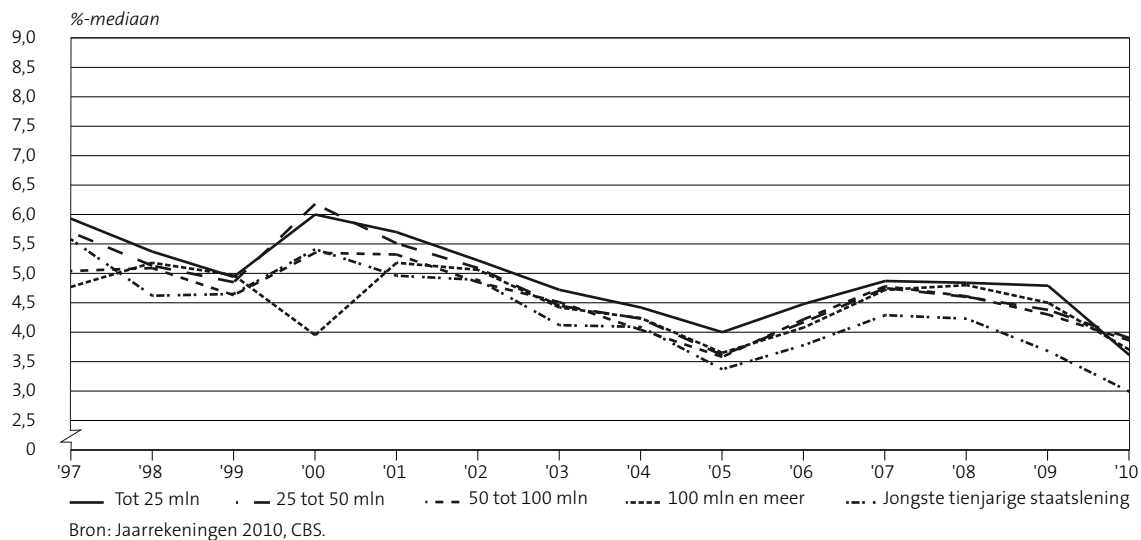
Ook is gekeken naar de relatie tussen de grootte van de bedrijfsopbrengsten van het zorgconcern en de rentepercentages van de afgesloten leningen. In figuren 4.4.1 en 4.4.2 is voor AWBZ-zorgconcerns (exclusief Thuiszorg (T)) de mediane rente voor de jaren 1987–2010 respectievelijk de jaren 1997–2010 getoond. Hierbij zijn de concerns in vier groepen verdeeld naar grootte van de totale bedrijfsopbrengsten. Uit de figuren volgt dat er geen duidelijke relatie zichtbaar is tussen de grootte van de bedrijfsopbrengsten en het rentepercentage. Voor een aantal jaren is zichtbaar dat de grote zorgconcerns een iets lagere rente laten zien, en de kleinste instellingen, met bedrijfsopbrengsten kleiner dan 25 miljoen euro, voor een aantal jaren een iets hogere rente hebben afgesloten.

Voor de jaren 1987 tot en met 2010 als geheel, komt hetzelfde beeld naar voren. En is voor deze jaren het gemiddelde rentepercentage en mediane rentepercentage van afgesloten leningen kleiner naarmate de omvang van het concern (in bedrijfsopbrengsten) toeneemt.

### 4.4.1 Mediane rente uit jaarrekeningen 2010 naar grootteklasse van de totale bedrijfsopbrengsten, AWBZ-zorgconcerns (excl. T) en kapitaalmarktrente



#### 4.4.2 Mediane rente uit jaarrekeningen 2010 naar grootteklasse van de totale bedrijfsopbrengsten, AWBZ-zorgconcerns (excl. T) en kapitaalmarktrente



## 4.5 Rente lang krediet naar looptijd van de lening

De gemiddelde rente van leningen met een looptijd van minder dan 5 jaar bedraagt 4,91 procent voor AWBZ-zorgconcerns (excl. Thuiszorg), terwijl bij leningen met een looptijd van 10 jaar of hoger de gemiddelde rente gelijk is aan 4,72 procent. Het gemiddelde rentepercentage van leningen met een looptijd groter dan 5 jaar tot 10 jaar is echter veel lager, met 4,30 procent. Hierbij kan opgemerkt worden dat de kapitaalmarktrente wellicht grotendeels het verschil in gemiddeld rentepercentage verklaart. En dat het jaar van afsluiting meer bepalend is voor het gemiddelde rentepercentage, dan de looptijd van de lening.

#### 4.5.1 Rente en restschuld eind 2010 uit jaarrekeningen naar oorspronkelijke looptijd <sup>1)</sup>

|                                   | Gemiddelde rente<br>(ongewogen) | Mediane rente | Restschuld eind 2010 |                  |
|-----------------------------------|---------------------------------|---------------|----------------------|------------------|
| Oorspronkelijke looptijd in jaren | %                               |               | <i>mln euro</i>      | <i>% aandeel</i> |
| <b>GGZ</b>                        |                                 |               |                      |                  |
| 2 tot 5                           | 5,04                            | 5,47          | 74                   | 5                |
| 5 tot 10                          | 5,00                            | 4,13          | 18                   | 1                |
| 10 en meer                        | 4,58                            | 4,55          | 1 389                | 94               |
| subtotaal                         | <b>4,60</b>                     | <b>4,55</b>   | <b>1 482</b>         | <b>100</b>       |
| <b>GHZ</b>                        |                                 |               |                      |                  |
| 2 tot 5                           | 4,27                            | 4,00          | 22                   | 1                |
| 5 tot 10                          | 4,29                            | 3,70          | 17                   | 1                |
| 10 en meer                        | 4,55                            | 4,42          | 1 592                | 96               |
| niet bekend                       | 4,21                            | 4,12          | 23                   | 1                |
| subtotaal                         | <b>4,54</b>                     | <b>4,42</b>   | <b>1 654</b>         | <b>100</b>       |
| <b>VV</b>                         |                                 |               |                      |                  |
| 2 tot 5                           | 5,29                            | 4,26          | 15                   | 0                |
| 5 tot 10                          | 4,18                            | 4,05          | 84                   | 2                |
| 10 en meer                        | 4,83                            | 4,71          | 3 693                | 95               |
| niet bekend                       | 4,87                            | 4,07          | 75                   | 2                |
| subtotaal                         | <b>4,80</b>                     | <b>4,69</b>   | <b>3 867</b>         | <b>100</b>       |
| <b>Totaal AWBZ (excl. TZ)</b>     |                                 |               |                      |                  |
| 2 tot 5                           | 4,91                            | 4,58          | 112                  | 2                |
| 5 tot 10                          | 4,30                            | 4,02          | 119                  | 2                |
| 10 en meer                        | 4,72                            | 4,60          | 6 673                | 95               |
| niet bekend                       | 4,81                            | 4,12          | 134                  | 2                |
| totaal                            | <b>4,70</b>                     | <b>4,58</b>   | <b>7 038</b>         | <b>100</b>       |

Bron: Jaarrekeningen 2010.

<sup>1)</sup> Uitgezonderd leningen afgesloten voor 1987.

## 4.6 Rente lang krediet naar solvabiliteit, weerstandsvermogen en rentabiliteit

Met behulp van een regressie-analyse is gekeken of er een duidelijk verband is tussen een aantal variabelen van het zorgconcern en de rentepercentages waarvoor leningen zijn afgesloten. Bij iedere analyse is per sector de determinatie-coëfficiënt (R<sup>2</sup>) en de significantie bepaald. De R<sup>2</sup> is de determinatie-coëfficiënt en geeft het percentage verklaarde variantie weer. Een R<sup>2</sup> van 0,394 betekent dat 39,4 procent van de variantie in de rente wordt verklaard door de onderzochte variabele. Voor de significantie geldt dat wanneer de significantie onder de 0,05 blijft, verondersteld kan worden dat de uitkomst niet door toeval is ontstaan.

Regressie-analyses zijn uitgevoerd voor de volgende verklarende variabelen: solvabiliteit, weerstandsvermogen en rentabiliteit. Voor de meeste van de hiervoor genoemde variabelen, over 2010, geldt dat deze vooral voor de in 2009 en 2010 afgesloten leningen van invloed kunnen zijn. Daarom is de analyse uitgevoerd op alle in 2010 afgesloten leningen, omdat het effect naar verwachting daar het sterkst zal zijn. Maar ook zijn de analyses uitgevoerd op alle zowel in 2009 als 2010 afgesloten leningen. De solvabiliteit is bepaald als het totaal eigen

#### 4.6.1 Regressie-analyse naar effect van variabele 2010 op werkelijke rente 2009 en 2010 uit jaarrekeningen 2010

|                           | Leningen afgesloten in... |                |               |                 |                |               |
|---------------------------|---------------------------|----------------|---------------|-----------------|----------------|---------------|
|                           | 2010                      |                |               | 2009 en 2010    |                |               |
|                           | Aantal leningen           | R <sup>2</sup> | Significantie | Aantal leningen | R <sup>2</sup> | Significantie |
| <b>Solvabiliteit</b>      |                           |                |               |                 |                |               |
| ZKH                       | 91                        | 0,0011         | NS            | 175             | 0,0407         | <0,05         |
| GGZ                       | 21                        | 0,0028         | NS            | 48              | 0,0001         | NS            |
| GHZ                       | 33                        | 0,0262         | NS            | 69              | 0,3296         | <0,05         |
| VV                        | 118                       | 0,0102         | NS            | 222             | 0,0021         | NS            |
| <b>Weerstandsvermogen</b> |                           |                |               |                 |                |               |
| ZKH                       | 91                        | 0,0021         | NS            | 175             | 0,0447         | <0,05         |
| GGZ                       | 21                        | 0,0004         | NS            | 48              | 0,0193         | NS            |
| GHZ                       | 33                        | 0,0482         | NS            | 69              | 0,1417         | <0,05         |
| VV                        | 118                       | 0,0018         | NS            | 222             | 0,0166         | NS            |
| <b>Rentabiliteit</b>      |                           |                |               |                 |                |               |
| ZKH                       | 91                        | 0,0007         | NS            | 175             | 0,0073         | NS            |
| GGZ                       | 21                        | 0,0183         | NS            | 48              | 0,0005         | NS            |
| GHZ                       | 33                        | 0,0673         | NS            | 69              | 0,1140         | <0,05         |
| VV                        | 118                       | 0,0644         | <0,05         | 222             | 0,0210         | <0,05         |

Bron: Jaarrekeningen 2010, CBS.

NS = Niet Significant.

vermogen gedeeld door het balanstotaal. Het weerstandsvermogen is bepaald als het totaal eigen vermogen gedeeld door de totale bedrijfsopbrengsten. De rentabiliteit is bepaald als het bedrijfsresultaat gedeeld door de totale bedrijfsopbrengsten.

Uit de resultaten van de analyse voor leningen afgesloten in zowel de jaren 2009 als 2010 volgt dat bij de sector ZKH het effect op de rente van de solvabiliteit en het weerstandsvermogen significant is. Dat wil zeggen dat de significantie kleiner is dan 0,05. Bij rentabiliteit is echter geen significantie zichtbaar voor ZKH.

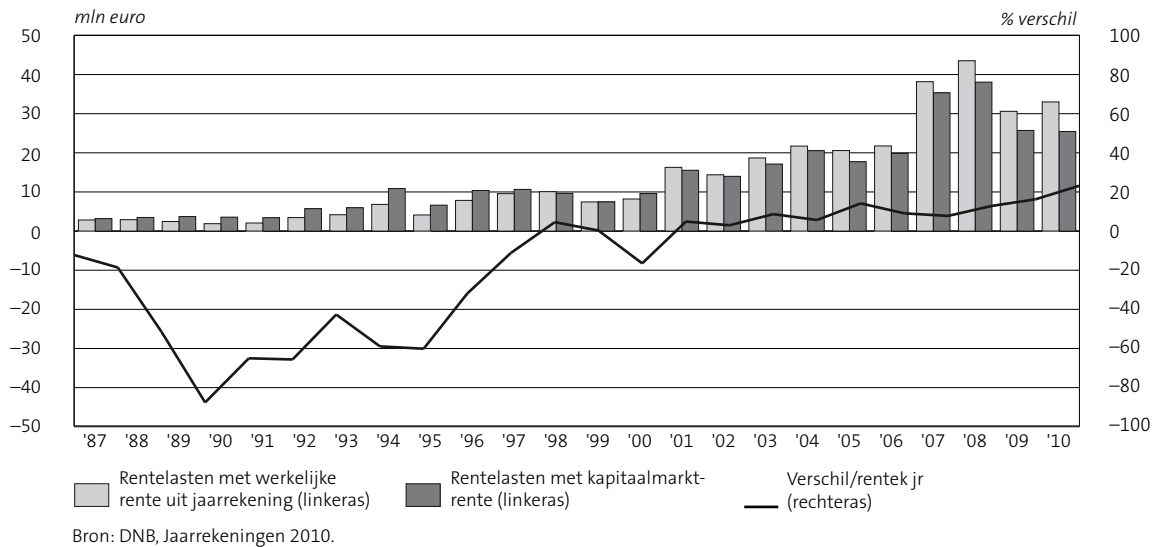
Voor de GHZ is significantie zichtbaar bij alle drie de onderzochte variabelen, solvabiliteit, weerstandsvermogen en rentabiliteit. De R<sup>2</sup> geeft voor de sector GHZ ook nog een redelijke waarde. Bij de sector VV is alleen significantie zichtbaar bij de rentabiliteit, zowel voor de leningen afgesloten in 2010, als de leningen afgesloten in zowel 2009 als 2010.

## 4.7 Rentelasten lang krediet

Verschillende rentepercentages leiden bij gelijke restschulden tot verschillende rentelasten. Gekeken is naar de omvang van de rentelasten van langlopende leningen op basis van de werkelijke rente en op basis van de 'jongste tienjarige staatslening'. Hiervoor zijn de restschulden van alle beschikbare leningen vermenigvuldigd met beide rentepercentages. In figuur 4.7.1 zijn van de beschikbare leninggegevens uit de jaarrekeningen de rentelasten zichtbaar per jaar van afsluiting. De totaalbedragen in deze figuur betreffen **alleen** leningen waarvoor een restschuld



#### 4.7.1 Rentelasten lang krediet: werkelijke rente uit jaarrekeningen 2010 voor AWBZ-zorgconcerns (excl. T) en kapitaalmarktrente



eind 2009 en/of eind 2010 beschikbaar is. De totalen zijn niet opgehoogd tot het populatietotaal uit de statistiek Zorginstellingen van het CBS. Zie daarvoor tabel 8.11.

De getrokken lijn in figuur 4.7.1 geeft het procentuele verschil weer tussen berekende kosten op basis van de werkelijke rentepercentages uit de jaarrekeningen en op basis van de kapitaalmarktrente, ten opzichte van de berekende werkelijke rentelasten.

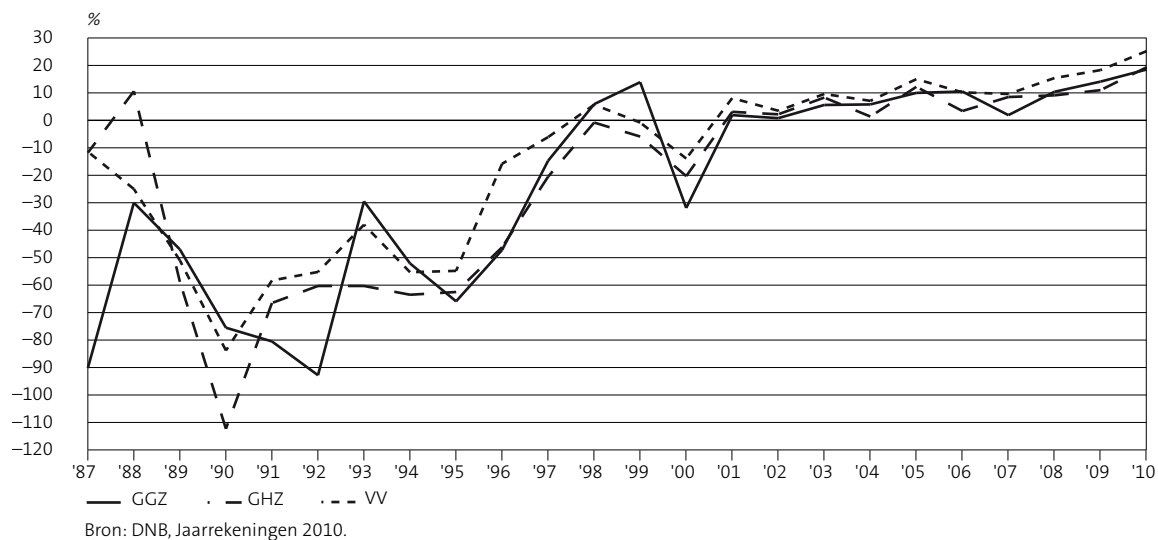
Zoals ook uit de figuren van paragraaf 4.3 naar voren komt verschillen de werkelijke rentepercentages en die van de 'jongste tienjarige staatslening' veel van elkaar in de jaren voor 1997. In de jaren na 1997 zijn die verschillen veel kleiner. Dit resulteert ook in een verschil in rentelasten. Dat verschil is vóór 1997 procentueel gezien veel groter dan voor de jaren na 1997. De daling van de totale rentekosten in 2009 is het gevolg van een lagere omvang van in 2009 afgesloten leningen uit de beschikbare jaarrekeningen. Vooral bij de GGZ is een sterke daling zichtbaar. De totale rentekosten zijn in 2010 ten opzichte van 2009 weer licht gestegen.

In de jaren na 1997 tot 2010 varieert het procentuele verschil in rentekosten tussen -11 en 23 procent, waarbij de werkelijke rentelasten in de meeste jaren hoger zijn dan de rentelasten berekend met kapitaalmarktrente.

De niet opgehoogde rentelasten van langlopende leningen op basis van de werkelijke rente uit de jaarrekeningen 2010 over de jaren 1987 tot en met 2010 zijn gelijk aan 332,6 miljoen euro voor AWBZ-zorgconcerns (exclusief thuiszorginstellingen). Dat is vrijwel gelijk aan de berekende rentelasten op basis van de kapitaalmarktrente, ter grootte van 323,6 miljoen euro. In het eerste rapport op basis van jaarrekeningen 2007 lagen de totale werkelijke rentelasten nog onder de totale rentelasten op basis van kapitaalmarktrente. Sinds 2001 zijn de werkelijke rentelasten ieder jaar groter dan de rentelasten op basis van kapitaalmarktrente. Dit resulteert nu in totaal hogere werkelijke rentelasten over de afgelopen 24 jaar in vergelijking tot de rentelasten op basis van de kapitaalmarktrente. Zie voor de berekende rentelasten per sector tabel 8.10.

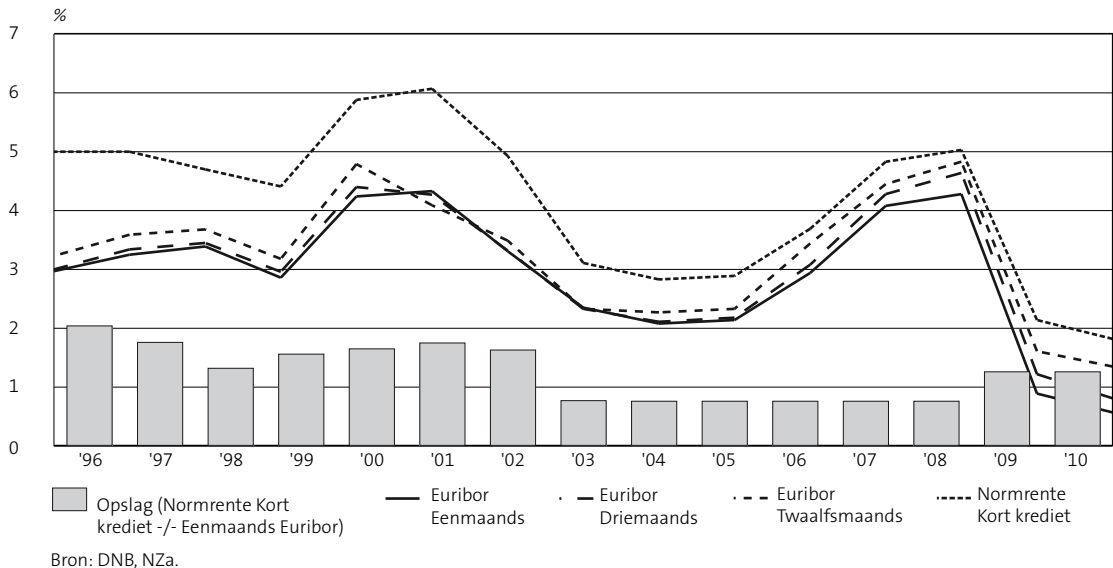
De in figuur 4.7.1 getoonde lijn met het procentuele verschil tussen de rentelasten voor alle AWBZ-concerns (in de steekproef), is in figuur 4.7.2 uitgesplitst naar sector. Vanaf 1999 zijn de verschillen per sector kleiner dan in de jaren daarvoor.

#### 4.7.2 Procentueel verschil berekende rentelasten (jaarrekening en jongste tienjarige staatslening) gedeeld door rentelasten uit jaarrekeningen, naar sector



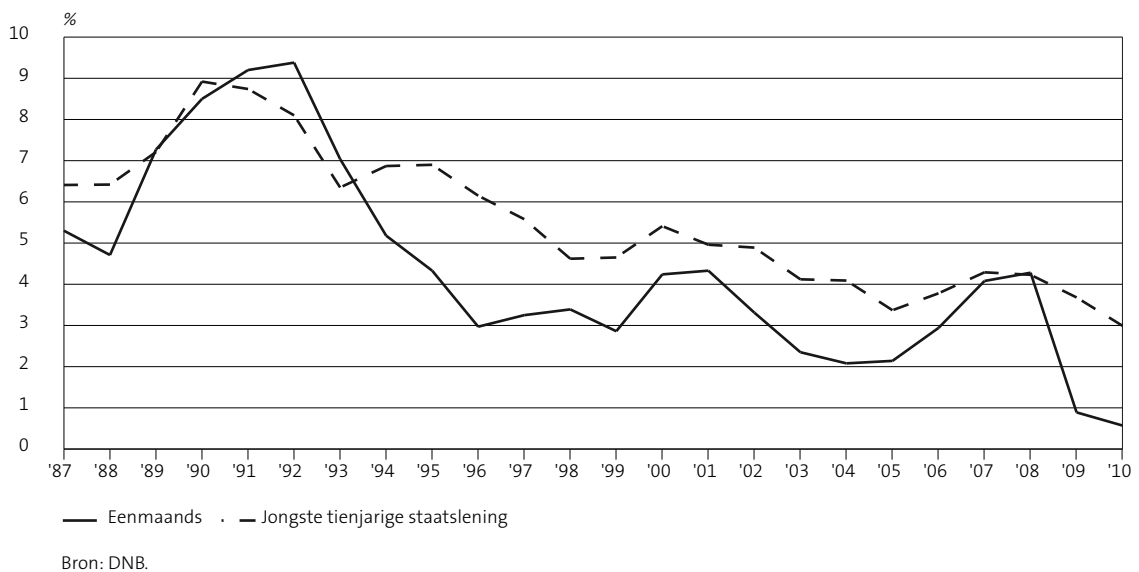
# 5 Kort krediet

## 5.1 Geldmarktrente en normrente van de NZa voor kort krediet



De normrente van de NZa voor kort krediet wordt jaarlijks vastgesteld en gebruikt voor het berekenen van de aanvaardbare rentelasten van kort krediet. De normrente bestaat uit twee delen: de basisrente en een renteopslag. Met ingang van 2003 is de basisrente gelijk aan het

## 5.2 Rente Euribor (tot 1999 Aibor) Eenmaands en Jongste tienjarige staatslening



jaargemiddelde van het Euribortarief voor 1 maand. Tot en met 2002 werd de basisrente door de NZa gebaseerd op het jaargemiddelde van de basisrente van de grote Nederlandse Handelsbanken. De renteopslag tot en met 2002 was 0,95% en van 2003 tot 2009 was de renteopslag 0,75%. In 2009 en 2010 is de normrente met een extra opslag van 0,5% opgehoogd. Dit in verband met de kredietcrisis en de door kredietverschaffers gehanteerde liquiditeits-toeslagen. (bron: NZa).

Uit figuur 5.2 blijkt dat de korte-termijnrente in de meeste jaren lager ligt dan de lange termijnrente.

## 6 Conclusies

Op basis van de overzichten van langlopende leningen uit de representatieve steekproef van jaarrekeningen 2010 is de ontwikkeling in de afgelopen twintig jaar geschetst van de werkelijke rentepercentages en rentelasten. Verder zijn de gerealiseerde rentelasten vergeleken met de door de NZa vergoede rentelasten en is het verschil bekeken tussen de werkelijke rente en de kapitaalmarktrente. De AWBZ-concerns uit de steekproef hebben gezamenlijk 23,4 miljard euro aan totale bedrijfsopbrengsten en vertegenwoordigen 91% van de totale bedrijfsopbrengsten van alle AWBZ-concerns.

In 2010 ontvingen alle AWBZ-zorgconcerns (exclusief thuiszorginstellingen) een totaalbedrag van 378 miljoen euro als vergoeding voor de rentelasten (AWBZ-financiering). Deze vergoeding is lager dan de totale gerealiseerde financiële lasten, waarvan het merendeel rentelasten betreft, ter grootte van 420 miljoen euro.

De rentepercentages waarvoor zorgconcerns langlopende leningen afsluiten verschillen sterk. De spreiding van de rente is sinds de introductie van de rentenormering in 1996 minder groot. Voor leningen afgesloten in 2010 was de rente behorende bij de 1<sup>e</sup> decielgroep 2,38 procent en die bij de 9<sup>e</sup> decielgroep 5,00 procent.

Vanaf 1996 is het verschil tussen de mediaan van de afgesloten rente en de kapitaalmarktrente gering. Vanaf 2008 neemt de spreiding weer toe.

Tussen afgesloten rentepercentages en sector is geen duidelijk verband zichtbaar. Ook is er geen duidelijke relatie met de grootteklasse van de totale bedrijfsopbrengsten. In de uitkomsten van dit onderzoek is de looptijd in jaren van de lening niet direct van invloed op het gerealiseerde rentepercentage. De kapitaalmarktrente in een bepaald jaar lijkt van grotere invloed. Verder is het aantal leningen met looptijd langer dan 10 jaar veel groter dan het aantal leningen met looptijd korter dan 10 jaar.

De gemiddelde rente van leningen met een looptijd van minder dan 5 jaar bedraagt 4,91 procent, terwijl bij leningen met een looptijd van 10 jaar of hoger de gemiddelde rente gelijk is aan 4,72 procent. Het gemiddelde rentepercentage van leningen met een looptijd langer dan 5 jaar tot 10 jaar is echter veel lager, met 4,30 procent.

Uit de regressie-analyse naar het effect van een aantal variabelen op het rentepercentage, voor de jaren 2009 en 2010, en 2010 afzonderlijk, blijkt bij de sector ziekenhuizen een gering negatief verband zichtbaar tussen solvabiliteit en rentepercentage en tussen weerstandsvermogen en rentepercentage. Voor de GHZ is significantie zichtbaar bij alle drie de onderzochte variabelen solvabiliteit, weerstandsvermogen en rentabiliteit.

De niet opgehoogde rentelasten van langlopende leningen op basis van de werkelijke rente uit de jaarrekeningen 2010 over de jaren 1987 tot en met 2010 zijn gelijk aan 332,6 miljoen euro voor AWBZ-zorgconcerns (exclusief thuiszorginstellingen). Dat is vrijwel gelijk aan de berekende rentelasten op basis van de kapitaalmarktrente, ter grootte van 323,6 miljoen euro. In het eerste rapport op basis van jaarrekeningen 2007 lagen de totale werkelijke rentelasten nog onder de totale rentelasten op basis van kapitaalmarktrente. Sinds 2001 zijn de werkelijke rentelasten ieder jaar groter dan de rentelasten op basis van kapitaalmarktrente. Dit resulteert nu in totaal

hogere werkelijke rentelasten over de afgelopen 24 jaar in vergelijking tot de rentelasten op basis van de kapitaalmarktrente.

Zichtbaar in de figuren uit dit rapport is dat de spreiding tussen de rentepercentages, en de afstand tussen kapitaalmarktrente en door zorgconcerns afgesloten rentepercentages sinds 2008 weer toeneemt.

# 7 Begrippen en afkortingen

**ABR** – Algemeen bedrijfsregister van het CBS, gebaseerd op het Handelsregister van de Kamers van Koophandel.

**Aflossingsverplichtingen langlopende leningen** – Totaal leningen met oorspronkelijke looptijd van meer dan één jaar, en een resterende looptijd van minder dan één jaar.

**Afschrijvingen** – De waardevermindering van duurzame productiemiddelen, zoals machines, gebouwen, vervoermiddelen en software, als gevolg van normale slijtage en voorzienbare economische veroudering.

**Aibor** – Voorloper van Euribor. Aibor was tot 1 januari 1999 de rente waartegen een aantal banken elkaar afrekenden.

**AWBZ** – Algemene Wet Bijzondere Zorgkosten

**Crediteuren** – Openstaande rekeningen voor geleverde producten of diensten die nog betaald moeten worden door de zorginstelling.

**Euribor** – Euro Interbank Offered Rate. Euribor is het rentetarief waartegen een groot aantal Europese banken elkaar leningen in euro's verstrekt. Binnen Euribor zijn er diverse rentetarieven, met verschillende looptijd. O.a. eenmaands, driemaands, twaalfmaands. (bron: HomeFinance.nl)

**Financiële lasten** – Rentelasten, de kosten van leningen, het verlies op deelnemingen en het verlies op beleggingen.

**Financieringsoverschot** – Schulden uithoofde van financieringsoverschot. Het financieringsverschil is het geaccumuleerde verschil tussen het wettelijk vastgestelde jaarlijkse budget voor AWBZ- en Zvw-zorgen en de daarop ontvangen vergoedingen. In het geval van een negatief financieringsverschil (oftewel meer ontvangen dan volgens het budget vastgesteld) is sprake van een schuld genaamd 'financieringsoverschot'.

**GGZ** – Geestelijke gezondheidszorg (inclusief verslavingszorg): Psychiatrische ziekenhuizen, Riagg's, RIBW's en geïntegreerde instellingen.

**GHZ** – Gehandicaptenzorg: dagverblijven en tehuizen

**Geldmarktrente** – Rente op leningen/beleggingen met een relatief korte looptijd (1 tot 12 maanden).

**Jongste tienjarige staatslening** - Volledige naam is 'kapitaalmarktrente van de jongste 10-jarige staatslening'. Dit is de gemiddelde kapitaalmarktrentevoet, afgemeten aan het rendement op de jongste tienjarige staatslening (bron: DNB).

**Kapitaalmarkt** - Onder de kapitaalmarkt wordt de markt verstaan waarop waardepapieren verhandeld worden met een looptijd van meer dan 1 jaar.

**Kapitaalmarktrente** – Lange rente.

**Kapitaallasten** – Som van de afschrijvingen, kosten van huur en lease van kapitaalgoederen en financiële lasten.

**Kortlopende schulden** – Verplichtingen die in het komende boekjaar moeten worden nagekomen.

**Kortlopende schulden aan kredietinstellingen** – Verplichtingen bij kredietinstellingen. Een kredietinstelling is een bedrijf met rechtspersoonlijkheid dat zich hoofdzakelijk bezig houdt met financiële bemiddeling, dat wil zeggen het aantrekken, omzetten en uitzetten van financiële middelen.

**Langlopende schulden** – Verplichtingen die voor een periode langer dan een jaar zijn aangegaan en waarvan de omvang vaststaat.

**Nominale rente** – De marktrente, die wordt gevormd door de reële rente en het verdisconteerde inflatiepercentage.

**Normrente** – Door de NZa vergoede rente aan zorginstellingen.

**Overige bedrijfslasten** – Totale bedrijfslasten exclusief afschrijvingen en huur/lease kapitaalgoederen.

**Reële rente** – Rente gecorrigeerd voor de inflatie. (Reële rente = Nominale rente  $-$ /- inflatie).

**SBI** – StandaardBedrijfsIndeling - De SBI is gebaseerd op de indeling van de Europese Unie (Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté Européenne, afgekort: NACE) en op die van de Verenigde Naties (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, afgekort: ISIC). Deze indelingen worden ongeveer eens in de 15 jaar geactualiseerd. De structuur van de SBI bestaat uit vijf cijfers, waarbij de eerste vier cijfers, op een aantal uitzonderingen na, gelijk zijn aan de NACE. Op het niveau van de afdelingen, aangegeven door twee cijfers, stemmen SBI en NACE overeen met de ISIC.

**T –Thuiszorg** – Onderdeel van SBI ‘Verpleging, Verzorging en Thuiszorg (VVT).

**Totale bedrijfsopbrengsten** – De opbrengsten uit de normale bedrijfsuitoefening, in dit geval verkopen van goederen en diensten, evenals de waarde van voorraadmutaties, geactiveerde productie voor het eigen bedrijf, subsidies en schadeuitkeringen.

**Totale bedrijfslasten** – De kosten die zijn gemaakt om de bedrijfsopbrengsten te realiseren, te weten de personeelskosten, de afschrijvingen op vaste activa en de overige bedrijfslasten.

**Voorzieningen** – Onderdeel van het vreemd vermogen waarvan de omvang of het moment van afwikkeling onzeker is. Bijvoorbeeld onderhoudsvoorzieningen.

**V&V** – Verpleging en Verzorging. Onderdeel van SBI ‘Verpleging, Verzorging en Thuiszorg (VVT)’:



**Werkelijke rente** – De rente die zorginstellingen werkelijk hebben betaald. Dit in tegenstelling tot de normrente.

**ZKH – Ziekenhuizen:** Academische, algemene en categorale ziekenhuizen en revalidatie-instellingen.

**Zvw** – Zorgverzekeringswet.

# 8 Tabellenset

Tabellen bij hoofdstuk 3

## 8.1 Opbouw totaal balans passiva per sector

|   | ZKH    |        | GGZ   |       | GHZ   |       | VV     |        | T    |      |
|---|--------|--------|-------|-------|-------|-------|--------|--------|------|------|
|   | 2009   | 2010   | 2009  | 2010  | 2009  | 2010  | 2009   | 2010   | 2009 | 2010 |
| <i>mln euro</i>                                   |        |        |       |       |       |       |        |        |      |      |
| Eigen vermogen (incl. voorzieningen)              | 3 787  | 4 309  | 987   | 1 098 | 1 566 | 1 840 | 2 931  | 3 221  | 228  | 253  |
| Langlopende schulden                              | 8 101  | 8 525  | 1 498 | 1 579 | 2 077 | 2 163 | 4 205  | 5 121  | 120  | 132  |
| Kortlopende schulden (incl. Financieel overschot) | 9 351  | 8 946  | 2 477 | 2 165 | 1 704 | 1 696 | 3 353  | 3 226  | 412  | 427  |
| Kortlopende schulden                              | 7 579  | 7 914  | 2 096 | 1 637 | 1 675 | 1 644 | 3 278  | 3 160  | 405  | 425  |
| Financieel overschot                              | 1 772  | 1 032  | 381   | 528   | 29    | 52    | 75     | 66     | 7    | 2    |
| Totaal passiva                                    | 21 239 | 21 780 | 4 962 | 4 842 | 5 347 | 5 699 | 10 489 | 11 568 | 760  | 812  |
| <i>% aandeel</i>                                  |        |        |       |       |       |       |        |        |      |      |
| Eigen vermogen (incl. voorzieningen)              | 18     | 20     | 20    | 23    | 29    | 32    | 28     | 28     | 30   | 31   |
| Langlopende schulden                              | 38     | 39     | 30    | 33    | 39    | 38    | 40     | 44     | 16   | 16   |
| Kortlopende schulden (incl. Financieel overschot) | 44     | 41     | 50    | 45    | 32    | 30    | 32     | 28     | 54   | 53   |
| Kortlopende schulden                              | 36     | 36     | 42    | 34    | 31    | 29    | 31     | 27     | 53   | 52   |
| Financieel overschot                              | 8      | 5      | 8     | 11    | 1     | 1     | 1      | 1      | 1    | 0    |
| Totaal passiva                                    | 100    | 100    | 100   | 100   | 100   | 100   | 100    | 100    | 100  | 100  |

Bron: CBS.

## 8.2 Opbouw kort- en langlopende schulden per sector

|  | ZKH    |        | GGZ   |       | GHZ   |       | VV    |       | T    |      |
|--|--------|--------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|------|------|
|  | 2009   | 2010   | 2009  | 2010  | 2009  | 2010  | 2009  | 2010  | 2009 | 2010 |
| <i>mln euro</i>                              |        |        |       |       |       |       |       |       |      |      |
| Langlopende schulden                         | 8 101  | 8 525  | 1 498 | 1 579 | 2 077 | 2 163 | 4 205 | 5 121 | 120  | 132  |
| Aflossingsverpl. langlopende leningen        | 656    | 694    | 107   | 153   | 153   | 145   | 310   | 311   | 18   | 20   |
| Kortlopende schulden aan kredietinstellingen | 2 241  | 2 584  | 1 010 | 499   | 423   | 380   | 825   | 562   | 23   | 34   |
| Crediteuren                                  | 921    | 991    | 177   | 167   | 213   | 221   | 425   | 445   | 57   | 61   |
| Overige kortlopende schulden                 | 3 761  | 3 645  | 803   | 819   | 886   | 898   | 1 717 | 1 841 | 307  | 310  |
| Totaal schulden                              | 15 680 | 16 439 | 3 593 | 3 217 | 3 752 | 3 807 | 7 482 | 8 280 | 525  | 557  |
| <i>% aandeel</i>                             |        |        |       |       |       |       |       |       |      |      |
| Langlopende schulden                         | 52     | 52     | 42    | 49    | 55    | 57    | 56    | 62    | 23   | 24   |
| Aflossingsverpl. langlopende leningen        | 4      | 4      | 3     | 5     | 4     | 4     | 4     | 4     | 3    | 4    |
| Kortlopende schulden aan kredietinstellingen | 14     | 16     | 28    | 16    | 11    | 10    | 11    | 7     | 4    | 6    |
| Crediteuren                                  | 6      | 6      | 5     | 5     | 6     | 6     | 6     | 5     | 11   | 11   |
| Overige kortlopende schulden                 | 24     | 22     | 22    | 25    | 24    | 24    | 23    | 22    | 58   | 56   |
| Totaal schulden                              | 100    | 100    | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100   | 100  | 100  |

Bron: CBS.

### 8.3 Representativiteit onderzoek, naar sector en grootteklasse van totale bedrijfsopbrengsten, 2010

|                                     | Aantal zorgconcerns                          |                                  |        | Totaal bedrijfsopbrengsten                   |                                  |        | Totaal eindstand (restschuld) langlopende leningen |                                  |        |
|-------------------------------------|--|----------------------------------|--------|--|----------------------------------|--------|--|----------------------------------|--------|
|                                     | Lening-gegevens uit Jaarrekening beschikbaar | Geen lening-gegevens beschikbaar | Totaal | Lening-gegevens uit Jaarrekening beschikbaar | Geen lening-gegevens beschikbaar | Totaal | Lening-gegevens uit Jaarrekening beschikbaar       | Geen lening-gegevens beschikbaar | Totaal |
|                                     | <i>aantal</i>                                |                                  |        | <i>mln euro</i>                              |                                  |        |  |                                  |        |
| <b>ZKH</b>                          |  |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| tot 25 mln                          | 6  | 1                                | 7      | 75   | 21                               | 96     | 58   | 16                               | 75     |
| 25 tot 50 mln                       | 8  | 1                                | 9      | 305  | 34                               | 340    | 108  | 53                               | 162    |
| 50 tot 100 mln                      | 20   | 2                                | 22     | 1 562  | 160                              | 1 722  | 713  | 97                               | 810    |
| 100 mln en meer                     | 62   | 7                                | 69     | 17 337                                       | 2 148                            | 19 485 | 5 687  | 2 485                            | 8 172  |
| subtotaal                           | 96   | 11                               | 107    | 19 279                                       | 2 363                            | 21 642 | 6 566  | 2 653                            | 9 219  |
| <b>GGZ</b>                          |  |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| tot 25 mln                          | 17   | 28                               | 45     | 212  | 162                              | 375    | 34   | 5                                | 39     |
| 25 tot 50 mln                       | 15   | 5                                | 20     | 458  | 147                              | 605    | 137  | 67                               | 204    |
| 50 tot 100 mln                      | 15   | 1                                | 16     | 1 091  | 69                               | 1 161  | 288  | 35                               | 323    |
| 100 mln en meer                     | 17   | 1                                | 18     | 2 948  | 236                              | 3 184  | 1 060  | 106                              | 1 166  |
| subtotaal                           | 64   | 34                               | 98     | 4 709  | 615                              | 5 324  | 1 519  | 213                              | 1 732  |
| <b>GHZ</b>                          |  |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| tot 25 mln                          | 40   | 26                               | 66     | 321  | 114                              | 435    | 103  | 32                               | 135    |
| 25 tot 50 mln                       | 25   | 2                                | 27     | 953  | 68                               | 1 022  | 289  | 40                               | 328    |
| 50 tot 100 mln                      | 19   | 3                                | 22     | 1 405  | 247                              | 1 652  | 358  | 123                              | 481    |
| 100 mln en meer                     | 22   | 0                                | 22     | 3 949  | 101                              | 4 051  | 1 209  | 157                              | 1 366  |
| subtotaal                           | 106  | 33                               | 139    | 6 628  | 531                              | 7 159  | 1 958  | 350                              | 2 308  |
| <b>VV</b>                           |  |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| tot 25 mln                          | 136  | 88                               | 224    | 1 270  | 461                              | 1 731  | 763  | 115                              | 878    |
| 25 tot 50 mln                       | 47   | 3                                | 50     | 1 731  | 118                              | 1 849  | 888  | 75                               | 964    |
| 50 tot 100 mln                      | 39   | 3                                | 42     | 2 645  | 270                              | 2 915  | 888  | 289                              | 1 177  |
| 100 mln en meer                     | 36   | 1                                | 37     | 6 467  | 291                              | 6 757  | 1 783  | 630                              | 2 413  |
| subtotaal                           | 258  | 95                               | 353    | 12 112                                       | 1 140                            | 13 252 | 4 323  | 1 109                            | 5 432  |
| <b>T</b>                            |  |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| tot 25 mln                          | 11   | 112                              | 123    | 51   | 222                              | 273    | 1  | 3                                | 4      |
| 25 tot 50 mln                       | 1  | 3                                | 4      | 44   | 101                              | 145    | 2  | 3                                | 5      |
| 50 tot 100 mln                      | 5  | 3                                | 8      | 251  | 317                              | 568    | 8  | 12                               | 20     |
| 100 mln en meer                     | 1  | 0                                | 1      | 979  | 0                                | 979    | 114  | 9                                | 123    |
| subtotaal                           | 18   | 118                              | 136    | 1 326  | 640                              | 1 966  | 125  | 27                               | 152    |
| <b>Totaal AWBZ (excl. ZKH en T)</b> |  |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| tot 25 mln                          | 193  | 142                              | 335    | 1 803  | 738                              | 2 541  | 900  | 151                              | 1 051  |
| 25 tot 50 mln                       | 87   | 10                               | 97     | 3 142  | 333                              | 3 475  | 1 314  | 182                              | 1 496  |
| 50 tot 100 mln                      | 73   | 7                                | 80     | 5 141  | 587                              | 5 728  | 1 534  | 447                              | 1 980  |
| 100 mln en meer                     | 75   | 2                                | 77     | 13 364                                       | 628                              | 13 992 | 4 053  | 892                              | 4 945  |
| subtotaal                           | 428  | 162                              | 590    | 23 449                                       | 2 286                            | 25 735 | 7 800  | 1 672                            | 9 472  |
| <b>Totaal (incl. ZKH en T)</b>      |  |                                  |        |  |                                  |        |  |                                  |        |
| tot 25 mln                          | 210  | 255                              | 465    | 1 929  | 980                              | 2 910  | 960  | 171                              | 1 130  |
| 25 tot 50 mln                       | 96   | 14                               | 110    | 3 491  | 468                              | 3 959  | 1 424  | 238                              | 1 662  |
| 50 tot 100 mln                      | 98   | 12                               | 110    | 6 954  | 1 064                            | 8 018  | 2 254  | 556                              | 2 810  |
| 100 mln en meer                     | 138  | 9                                | 147    | 31 680                                       | 2 776                            | 34 456 | 9 853  | 3 387                            | 13 240 |
| subtotaal                           | 542  | 291                              | 833    | 44 054                                       | 5 289                            | 49 343 | 14 491   | 4 352                            | 18 843 |

Bron: Jaarrekeningen 2010, CBS.

Tabellen bij hoofdstuk 4

**8.4 Spreiding van rente uit jaarrekeningen 2010, AWBZ-zorgconcerns (excl. T)**

|           | Gemiddelde<br>(Ongewogen) | 1e deciel | 2e deciel | Mediaan<br>(5e deciel) | 8e deciel | 9e deciel | Interdecieel <sup>1)</sup> |
|-----------|---------------------------|-----------|-----------|------------------------|-----------|-----------|----------------------------|
|           | %                         |           |           |                        |           |           |                            |
| 1987      | 5,92                      | 4,15      | 4,55      | 6,69                   | 7,10      | 7,25      | 3,10                       |
| 1988      | 5,86                      | 3,97      | 4,51      | 5,60                   | 7,28      | 7,68      | 3,71                       |
| 1989      | 5,04                      | 3,45      | 3,95      | 4,90                   | 6,30      | 7,13      | 3,68                       |
| 1990      | 5,19                      | 3,19      | 3,77      | 5,33                   | 6,07      | 7,50      | 4,31                       |
| 1991      | 5,51                      | 3,58      | 4,22      | 5,45                   | 6,30      | 8,13      | 4,55                       |
| 1992      | 5,11                      | 3,40      | 4,22      | 5,00                   | 5,45      | 8,42      | 5,02                       |
| 1993      | 4,86                      | 3,83      | 4,06      | 4,43                   | 5,61      | 7,18      | 3,35                       |
| 1994      | 4,43                      | 3,55      | 3,80      | 4,25                   | 4,75      | 5,99      | 2,44                       |
| 1995      | 4,89                      | 3,35      | 3,58      | 4,20                   | 6,70      | 7,38      | 4,03                       |
| 1996      | 5,22                      | 3,81      | 4,02      | 4,70                   | 6,64      | 7,00      | 3,19                       |
| 1997      | 5,21                      | 4,00      | 4,38      | 5,10                   | 6,12      | 6,36      | 2,36                       |
| 1998      | 5,14                      | 4,25      | 4,56      | 5,16                   | 5,80      | 6,14      | 1,89                       |
| 1999      | 4,79                      | 3,66      | 4,07      | 4,84                   | 5,45      | 5,84      | 2,18                       |
| 2000      | 5,07                      | 3,20      | 3,90      | 5,35                   | 6,40      | 6,60      | 3,40                       |
| 2001      | 5,19                      | 4,18      | 4,63      | 5,33                   | 5,79      | 6,00      | 1,82                       |
| 2002      | 5,11                      | 4,33      | 4,63      | 5,05                   | 5,60      | 6,00      | 1,67                       |
| 2003      | 4,53                      | 3,90      | 4,10      | 4,49                   | 4,91      | 5,25      | 1,35                       |
| 2004      | 4,40                      | 3,72      | 3,90      | 4,25                   | 4,75      | 5,10      | 1,38                       |
| 2005      | 3,85                      | 3,08      | 3,27      | 3,73                   | 4,20      | 4,75      | 1,67                       |
| 2006      | 4,22                      | 3,50      | 3,83      | 4,19                   | 4,59      | 4,97      | 1,47                       |
| 2007      | 4,72                      | 4,10      | 4,40      | 4,75                   | 4,99      | 5,16      | 1,06                       |
| 2008      | 4,79                      | 3,80      | 4,20      | 4,73                   | 5,12      | 5,46      | 1,66                       |
| 2009      | 4,37                      | 3,00      | 3,54      | 4,47                   | 5,02      | 5,50      | 2,50                       |
| 2010      | 3,89                      | 2,38      | 3,02      | 3,82                   | 4,60      | 5,00      | 2,62                       |
| 1987–2010 | 4,75                      | 3,50      | 3,90      | 4,60                   | 5,50      | 6,25      | 2,75                       |
| 2001–2010 | 4,50                      | 3,40      | 3,80      | 4,48                   | 5,09      | 5,50      | 2,10                       |
| 2005–2010 | 4,42                      | 3,27      | 3,73      | 4,48                   | 4,97      | 5,22      | 1,95                       |

Bron: jaarrekeningen 2010.

<sup>1)</sup> Interdecieel = verschil tussen 1e en 9e deciel.

## 8.5 Kapitaalmarktrente: korte, middellange, vijfjaars en jongste tienjarige staatslening

|      | Kort (3–5 jaar) | Middellang (5–8 jaar) | Vijfjaars | Jongste tienjarige |
|------|-----------------|-----------------------|-----------|--------------------|
|      | %               |                       |           |                    |
| 1987 | 6,17            | 6,35                  |           | 6,41               |
| 1988 | 5,82            | 6,16                  |           | 6,42               |
| 1989 | 7,26            | 7,21                  |           | 7,21               |
| 1990 | 9,05            | 8,99                  | 9,20      | 8,92               |
| 1991 | 8,91            | 8,79                  | 8,86      | 8,74               |
| 1992 | 8,22            | 8,12                  | 8,04      | 8,10               |
| 1993 | 6,01            | 6,21                  | 5,97      | 6,35               |
| 1994 | 6,31            | 6,66                  | 6,43      | 6,87               |
| 1995 | 5,97            | 6,48                  | 6,14      | 6,90               |
| 1996 | 4,84            | 5,63                  | 5,17      | 6,15               |
| 1997 | 4,58            | 5,15                  | 4,81      | 5,58               |
| 1998 | 4,16            | 4,41                  | 4,21      | 4,62               |
| 1999 | 3,89            | 4,32                  | 4,00      | 4,65               |
| 2000 | 5,11            | 5,30                  | 5,18      | 5,41               |
| 2001 | 4,44            | 4,70                  | 4,45      | 4,96               |
| 2002 | 4,23            | 4,60                  | 4,31      | 4,89               |
| 2003 | 3,15            | 3,64                  | 3,35      | 4,12               |
| 2004 |                 |                       | 3,30      | 4,09               |
| 2005 |                 |                       | 2,82      | 3,37               |
| 2006 |                 |                       | 3,58      | 3,78               |
| 2007 |                 |                       | 4,17      | 4,29               |
| 2008 |                 |                       | 3,86      | 4,23               |
| 2009 |                 |                       | 2,69      | 3,68               |
| 2010 |                 |                       | 1,90      | 2,99               |

Bron: DNB, Bloomberg.

## 8.6 Gemiddelde (ongewogen) rente uit jaarrekeningen 2010 naar sector en kapitaalmarktrente

|           | Jongste tienjarige staats lening | Gemiddeld (ongewogen) rente |      |      |      |      |                           | Totaal aantal leningen |    |     |       |       |                           |
|-----------|----------------------------------|-----------------------------|------|------|------|------|---------------------------|------------------------|----|-----|-------|-------|---------------------------|
|           |                                  | ZKH                         | T    | GGZ  | GGZ  | VV   | Tot AWBZ (excl. ZKH en T) | ZKH                    | T  | GGZ | GHZ   | VV    | Tot AWBZ (excl. ZKH en T) |
|           | %                                |                             |      |      |      |      |                           | <i>aantal</i>          |    |     |       |       |                           |
| 1987      | 6,41                             | 6,93                        | 5,54 | 4,84 | 6,32 | 5,80 | 5,92                      | 6                      | 5  | 3   | 19    | 35    | 57                        |
| 1988      | 6,42                             | 5,18                        | 5,58 | 4,63 | 7,02 | 5,71 | 5,86                      | 12                     | 6  | 4   | 12    | 59    | 75                        |
| 1989      | 7,21                             | 4,59                        | 6,00 | 4,91 | 4,71 | 5,27 | 5,04                      | 13                     | 2  | 10  | 21    | 36    | 67                        |
| 1990      | 8,92                             | 5,15                        | .    | 5,27 | 4,98 | 5,23 | 5,19                      | 17                     | -  | 8   | 10    | 43    | 61                        |
| 1991      | 8,74                             | 5,37                        | .    | 5,05 | 5,43 | 5,72 | 5,51                      | 23                     | -  | 16  | 18    | 41    | 75                        |
| 1992      | 8,10                             | 5,01                        | 6,60 | 4,50 | 4,91 | 5,42 | 5,11                      | 22                     | 2  | 14  | 22    | 42    | 78                        |
| 1993      | 6,35                             | 4,44                        | 5,93 | 4,96 | 4,35 | 5,18 | 4,86                      | 21                     | 6  | 18  | 36    | 51    | 105                       |
| 1994      | 6,87                             | 4,44                        | 5,23 | 4,86 | 4,21 | 4,51 | 4,43                      | 32                     | 2  | 21  | 72    | 84    | 177                       |
| 1995      | 6,90                             | 4,51                        | .    | 4,69 | 4,73 | 5,06 | 4,89                      | 27                     | -  | 15  | 33    | 49    | 97                        |
| 1996      | 6,15                             | 5,07                        | 3,14 | 4,80 | 4,38 | 5,74 | 5,22                      | 32                     | 2  | 17  | 48    | 90    | 155                       |
| 1997      | 5,58                             | 5,35                        | 6,51 | 5,05 | 4,79 | 5,53 | 5,21                      | 20                     | 4  | 17  | 76    | 109   | 202                       |
| 1998      | 4,62                             | 5,10                        | 5,72 | 5,17 | 4,59 | 5,30 | 5,14                      | 35                     | 2  | 20  | 35    | 115   | 170                       |
| 1999      | 4,65                             | 4,50                        | 5,68 | 4,77 | 4,45 | 4,91 | 4,79                      | 40                     | 4  | 12  | 39    | 113   | 164                       |
| 2000      | 5,41                             | 5,25                        | 5,64 | 4,51 | 4,47 | 5,38 | 5,07                      | 65                     | 7  | 17  | 38    | 102   | 157                       |
| 2001      | 4,96                             | 4,80                        | .    | 5,01 | 4,88 | 5,44 | 5,19                      | 114                    | -  | 28  | 56    | 92    | 176                       |
| 2002      | 4,89                             | 4,67                        | 5,15 | 4,98 | 5,04 | 5,16 | 5,11                      | 75                     | 7  | 24  | 48    | 115   | 187                       |
| 2003      | 4,12                             | 4,25                        | 4,82 | 4,48 | 4,46 | 4,59 | 4,53                      | 106                    | 2  | 54  | 77    | 134   | 265                       |
| 2004      | 4,09                             | 4,11                        | 4,65 | 4,33 | 4,18 | 4,55 | 4,40                      | 117                    | 2  | 19  | 93    | 145   | 257                       |
| 2005      | 3,37                             | 3,58                        | 5,46 | 4,40 | 3,61 | 3,82 | 3,85                      | 122                    | 5  | 33  | 50    | 149   | 232                       |
| 2006      | 3,78                             | 4,09                        | 3,32 | 4,39 | 4,02 | 4,26 | 4,22                      | 134                    | 3  | 33  | 53    | 136   | 222                       |
| 2007      | 4,29                             | 4,66                        | 4,94 | 4,49 | 4,77 | 4,75 | 4,72                      | 88                     | 10 | 29  | 59    | 135   | 223                       |
| 2008      | 4,23                             | 4,84                        | 4,89 | 4,57 | 4,59 | 4,97 | 4,79                      | 60                     | 12 | 50  | 47    | 117   | 214                       |
| 2009      | 3,68                             | 4,32                        | 5,10 | 4,51 | 4,56 | 4,27 | 4,37                      | 87                     | 9  | 27  | 36    | 105   | 168                       |
| 2010      | 2,99                             | 3,90                        | 4,18 | 4,80 | 3,56 | 3,82 | 3,89                      | 93                     | 6  | 21  | 34    | 119   | 174                       |
| 1987-2010 | 5,53                             | 4,46                        | 5,19 | 4,69 | 4,53 | 4,87 | 4,75                      | 1 361                  | 98 | 510 | 1 032 | 2 216 | 3 758                     |
| 2001-2010 | 4,04                             | 4,27                        | 4,83 | 4,58 | 4,38 | 4,53 | 4,50                      | 996                    | 56 | 318 | 553   | 1 247 | 2 118                     |
| 2006-2010 | 3,79                             | 4,30                        | 4,71 | 4,54 | 4,34 | 4,42 | 4,42                      | 462                    | 40 | 160 | 229   | 612   | 1 001                     |

Bron: DNB, Jaarrekeningen 2010.

## 8.7 Mediane rente uit jaarrekeningen 2010 naar sector en kapitaalmarktrente

|           | Jongste<br>tienjarige<br>staats<br>lening | Mediane rente |      |      |      |      | Tot AWBZ<br>(excl. ZKH<br>en T) | Totaal aantal leningen |    |     |       |       |                                 |
|-----------|---|---------------|------|------|------|------|---------------------------------|------------------------|----|-----|-------|-------|---------------------------------|
|           |   | ZKH           | T    | GGZ  | GHZ  | VV   |                                 | ZKH                    | T  | GGZ | GHZ   | VV    | Tot AWBZ<br>(excl. ZKH<br>en T) |
|           | %   |               |      |      |      |      |                                 | <i>aantal</i>          |    |     |       |       |                                 |
| 1987      | 6,41                                      | 7,12          | 4,88 | 3,80 | 6,90 | 6,25 | 6,69                            | 6                      | 5  | 3   | 19    | 35    | 57                              |
| 1988      | 6,42                                      | 4,98          | 5,17 | 4,71 | 7,40 | 5,30 | 5,60                            | 12                     | 6  | 4   | 12    | 59    | 75                              |
| 1989      | 7,21                                      | 4,40          | 6,00 | 4,97 | 4,50 | 4,88 | 4,90                            | 13                     | 2  | 10  | 21    | 36    | 67                              |
| 1990      | 8,92                                      | 5,58          | .    | 5,72 | 4,78 | 5,40 | 5,33                            | 17                     | 0  | 8   | 10    | 43    | 61                              |
| 1991      | 8,74                                      | 5,25          | .    | 5,11 | 5,33 | 5,53 | 5,45                            | 23                     | 0  | 16  | 18    | 41    | 75                              |
| 1992      | 8,10                                      | 5,11          | 6,60 | 4,87 | 4,95 | 5,25 | 5,00                            | 22                     | 2  | 14  | 22    | 42    | 78                              |
| 1993      | 6,35                                      | 4,35          | 5,30 | 4,50 | 4,30 | 4,80 | 4,43                            | 21                     | 6  | 18  | 36    | 51    | 105                             |
| 1994      | 6,87                                      | 4,11          | 5,23 | 4,40 | 4,19 | 4,25 | 4,25                            | 32                     | 2  | 21  | 72    | 84    | 177                             |
| 1995      | 6,90                                      | 3,80          | .    | 4,12 | 4,05 | 4,26 | 4,20                            | 27                     | 0  | 15  | 33    | 49    | 97                              |
| 1996      | 6,15                                      | 4,38          | 3,14 | 4,24 | 4,10 | 6,12 | 4,70                            | 32                     | 2  | 17  | 48    | 90    | 155                             |
| 1997      | 5,58                                      | 5,24          | 6,12 | 5,10 | 4,77 | 5,89 | 5,10                            | 20                     | 4  | 17  | 76    | 109   | 202                             |
| 1998      | 4,62                                      | 5,05          | 5,72 | 5,17 | 4,60 | 5,33 | 5,16                            | 35                     | 2  | 20  | 35    | 115   | 170                             |
| 1999      | 4,65                                      | 4,69          | 5,79 | 4,86 | 4,50 | 4,94 | 4,84                            | 40                     | 4  | 12  | 39    | 113   | 164                             |
| 2000      | 5,41                                      | 5,82          | 5,35 | 4,15 | 3,98 | 5,75 | 5,35                            | 65                     | 7  | 17  | 38    | 102   | 157                             |
| 2001      | 4,96                                      | 5,07          | .    | 5,24 | 5,21 | 5,47 | 5,33                            | 114                    | 0  | 28  | 56    | 92    | 176                             |
| 2002      | 4,89                                      | 4,79          | 5,05 | 4,91 | 4,89 | 5,10 | 5,05                            | 75                     | 7  | 24  | 48    | 115   | 187                             |
| 2003      | 4,12                                      | 4,31          | 4,82 | 4,34 | 4,48 | 4,56 | 4,49                            | 106                    | 2  | 54  | 77    | 134   | 265                             |
| 2004      | 4,09                                      | 4,16          | 4,65 | 4,23 | 4,15 | 4,34 | 4,25                            | 117                    | 2  | 19  | 93    | 145   | 257                             |
| 2005      | 3,37                                      | 3,49          | 4,00 | 3,76 | 3,59 | 3,74 | 3,73                            | 122                    | 5  | 33  | 50    | 149   | 232                             |
| 2006      | 3,78                                      | 4,06          | 3,27 | 4,26 | 4,06 | 4,23 | 4,19                            | 134                    | 3  | 33  | 53    | 136   | 222                             |
| 2007      | 4,29                                      | 4,64          | 4,48 | 4,73 | 4,72 | 4,77 | 4,75                            | 88                     | 10 | 29  | 59    | 135   | 223                             |
| 2008      | 4,23                                      | 4,84          | 4,52 | 4,67 | 4,59 | 4,78 | 4,73                            | 60                     | 12 | 50  | 47    | 117   | 214                             |
| 2009      | 3,68                                      | 4,35          | 4,82 | 4,67 | 4,33 | 4,47 | 4,47                            | 87                     | 9  | 27  | 36    | 105   | 168                             |
| 2010      | 2,99                                      | 3,70          | 4,00 | 3,73 | 3,65 | 3,91 | 3,82                            | 93                     | 6  | 21  | 34    | 119   | 174                             |
| 1987–2010 | 5,19                                      | 4,40          | 5,00 | 4,60 | 4,42 | 4,73 | 4,60                            | 1 361                  | 98 | 510 | 1 032 | 2 216 | 3 758                           |
| 2001–2010 | 4,11                                      | 4,28          | 4,51 | 4,54 | 4,37 | 4,51 | 4,48                            | 996                    | 56 | 318 | 553   | 1 247 | 2 118                           |
| 2006–2010 | 3,78                                      | 4,30          | 4,45 | 4,58 | 4,33 | 4,50 | 4,48                            | 462                    | 40 | 160 | 229   | 612   | 1 001                           |

Bron: DNB, Jaarrekeningen 2010.

## 8.8 Gemiddelde (ongewogen) rente uit jaarrekeningen 2010 naar grootteklasse bedrijfsopbrengsten, AWBZ-concerns (excl. T) en kapitaalmarktrente

|           | Jongste tienjarige staatslening | Gemiddeld (ongewogen) rente naar grootteklasse totaal bedrijfsopbrengsten |               |                |                 |
|-----------|---------------------------------|---|---------------|----------------|-----------------|
|           |                                 | tot 25 mln  | 25 tot 50 mln | 50 tot 100 mln | 100 mln en meer |
|           | %                               |   |               |                |                 |
| 1987      | 6,41                            | 6,65  | 5,33          | 5,16           | 6,22            |
| 1988      | 6,42                            | 6,50  | 6,33          | 5,62           | 5,72            |
| 1989      | 7,21                            | 5,58  | 4,15          | 5,56           | 4,64            |
| 1990      | 8,92                            | 4,89  | 4,75          | 5,32           | 5,49            |
| 1991      | 8,74                            | 6,19  | 5,40          | 5,35           | 5,37            |
| 1992      | 8,10                            | 5,10  | 5,61          | 5,73           | 4,62            |
| 1993      | 6,35                            | 4,44  | 4,76          | 5,11           | 4,78            |
| 1994      | 6,87                            | 4,38  | 4,40          | 4,30           | 4,52            |
| 1995      | 6,90                            | 5,30  | 5,72          | 4,67           | 4,59            |
| 1996      | 6,15                            | 5,79  | 5,37          | 5,49           | 4,90            |
| 1997      | 5,58                            | 5,57  | 5,48          | 5,23           | 4,93            |
| 1998      | 4,62                            | 5,28  | 5,16          | 5,07           | 5,07            |
| 1999      | 4,65                            | 4,93  | 4,98          | 4,59           | 4,69            |
| 2000      | 5,41                            | 5,56  | 5,79          | 4,92           | 4,47            |
| 2001      | 4,96                            | 5,46  | 5,46          | 5,15           | 4,95            |
| 2002      | 4,89                            | 5,36  | 5,09          | 4,95           | 5,07            |
| 2003      | 4,12                            | 4,73  | 4,51          | 4,61           | 4,43            |
| 2004      | 4,09                            | 4,60  | 4,29          | 4,11           | 4,45            |
| 2005      | 3,37                            | 4,33  | 3,78          | 3,66           | 3,57            |
| 2006      | 3,78                            | 4,49  | 4,06          | 4,24           | 4,11            |
| 2007      | 4,29                            | 5,17  | 4,62          | 4,70           | 4,54            |
| 2008      | 4,23                            | 5,30  | 4,46          | 4,46           | 4,80            |
| 2009      | 3,68                            | 4,69  | 4,19          | 4,25           | 4,34            |
| 2010      | 2,99                            | 3,70  | 3,88          | 4,05           | 3,88            |
| 1987-2010 | 5,53                            | 4,97  | 4,75          | 4,74           | 4,65            |
| 2001-2010 | 4,04                            | 4,77  | 4,41          | 4,40           | 4,42            |
| 2006-2010 | 3,79                            | 4,72  | 4,27          | 4,32           | 4,36            |

Bron: DNB, Jaarrekeningen 2010, CBS.



## 8.9 Mediane rente uit jaarrekeningen 2010 naar grootteklasse bedrijfsopbrengsten, AWBZ-concerns (excl. T) en kapitaalmarktrente

|           | Jongste tienjarige staatslening | Mediane rente naar grootteklasse totaal bedrijfsopbrengsten |               |                |                 |
|-----------|---------------------------------|---|---------------|----------------|-----------------|
|           |                                 | tot 25 mln  | 25 tot 50 mln | 50 tot 100 mln | 100 mln en meer |
|           | %                               |   |               |                |                 |
| 1987      | 6,41                            | 7,05  | 4,75          | 4,60           | 6,88            |
| 1988      | 6,42                            | 6,87  | 6,73          | 5,45           | 5,24            |
| 1989      | 7,21                            | 5,18  | 3,98          | 5,60           | 4,58            |
| 1990      | 8,92                            | 4,88  | 4,70          | 5,45           | 5,60            |
| 1991      | 8,74                            | 6,03  | 5,14          | 5,45           | 5,40            |
| 1992      | 8,10                            | 5,32  | 4,95          | 5,25           | 4,81            |
| 1993      | 6,35                            | 4,22  | 4,35          | 4,60           | 4,43            |
| 1994      | 6,87                            | 4,25  | 4,25          | 4,14           | 4,33            |
| 1995      | 6,90                            | 5,61  | 5,33          | 4,01           | 4,16            |
| 1996      | 6,15                            | 6,28  | 5,72          | 5,35           | 4,38            |
| 1997      | 5,58                            | 5,93  | 5,70          | 5,04           | 4,77            |
| 1998      | 4,62                            | 5,37  | 5,13          | 5,09           | 5,18            |
| 1999      | 4,65                            | 4,94  | 4,85          | 4,63           | 4,97            |
| 2000      | 5,41                            | 6,00  | 6,18          | 5,35           | 3,95            |
| 2001      | 4,96                            | 5,70  | 5,51          | 5,32           | 5,18            |
| 2002      | 4,89                            | 5,22  | 5,09          | 4,85           | 5,06            |
| 2003      | 4,12                            | 4,72  | 4,45          | 4,51           | 4,42            |
| 2004      | 4,09                            | 4,42  | 4,23          | 4,04           | 4,24            |
| 2005      | 3,37                            | 4,00  | 3,61          | 3,58           | 3,65            |
| 2006      | 3,78                            | 4,48  | 4,17          | 4,22           | 4,08            |
| 2007      | 4,29                            | 4,87  | 4,75          | 4,78           | 4,72            |
| 2008      | 4,23                            | 4,84  | 4,60          | 4,61           | 4,80            |
| 2009      | 3,68                            | 4,79  | 4,38          | 4,30           | 4,50            |
| 2010      | 2,99                            | 3,61  | 3,90          | 3,86           | 3,70            |
| 1987–2010 | 5,19                            | 4,81  | 4,59          | 4,61           | 4,50            |
| 2001–2010 | 4,11                            | 4,69  | 4,43          | 4,45           | 4,41            |
| 2006–2010 | 3,78                            | 4,68  | 4,35          | 4,45           | 4,45            |

Bron: DNB, Jaarrekeningen 2010, CBS.

## 8.10 Rentelasten naar sector (rente uit jaarrekening en kapitaalmarktrente) (onopgehoogd, alleen op basis van beschikbare detailinformatie leningen) <sup>1)</sup>

|      | Restschuld eind 2010 |       |       | Rentepercentage             |      |      |                                 | Rentelasten     |     |      |                    |     |      |
|------|----------------------|-------|-------|-----------------------------|------|------|---------------------------------|-----------------|-----|------|--------------------|-----|------|
|      | GGZ                  | GHZ   | VV    | Gemiddelde uit jaarrekening |      |      | Jongste tienjarige staatslening | Jaarrekening    |     |      | Kapitaalmarktrente |     |      |
|      |                      |       |       | GGZ                         | GHZ  | VV   |                                 | GGZ             | GHZ | VV   | GGZ                | GHZ | VV   |
|      | <i>mln euro</i>      |       |       | %                           |      |      |                                 | <i>mln euro</i> |     |      |                    |     |      |
| 1987 | 1,1                  | 8,6   | 33,7  | 4,84                        | 6,32 | 5,77 | 6,41                            | 0,0             | 0,6 | 2,2  | 0,1                | 0,6 | 2,5  |
| 1988 | 3,9                  | 7,1   | 39,2  | 4,63                        | 7,02 | 5,68 | 6,42                            | 0,2             | 0,5 | 2,2  | 0,3                | 0,5 | 2,7  |
| 1989 | 15,1                 | 11,5  | 20,1  | 4,91                        | 4,67 | 5,21 | 7,21                            | 0,8             | 0,6 | 1,1  | 1,1                | 1,0 | 1,6  |
| 1990 | 3,0                  | 7,3   | 24,2  | 5,27                        | 5,10 | 5,24 | 8,92                            | 0,2             | 0,3 | 1,4  | 0,3                | 0,7 | 2,5  |
| 1991 | 10,3                 | 6,7   | 19,6  | 5,11                        | 5,43 | 5,72 | 8,74                            | 0,5             | 0,4 | 1,2  | 0,9                | 0,6 | 1,9  |
| 1992 | 20,5                 | 14,0  | 29,5  | 4,50                        | 4,91 | 5,42 | 8,10                            | 0,9             | 0,7 | 1,8  | 1,7                | 1,2 | 2,8  |
| 1993 | 15,3                 | 28,3  | 44,5  | 4,96                        | 4,35 | 5,18 | 6,35                            | 0,8             | 1,2 | 2,1  | 1,0                | 2,0 | 2,9  |
| 1994 | 23,3                 | 85,2  | 39,0  | 4,86                        | 4,21 | 4,51 | 6,87                            | 1,1             | 3,7 | 2,0  | 1,7                | 6,1 | 3,1  |
| 1995 | 17,7                 | 36,9  | 29,1  | 4,69                        | 4,66 | 5,06 | 6,90                            | 0,8             | 2,0 | 1,4  | 1,3                | 3,2 | 2,1  |
| 1996 | 35,3                 | 61,2  | 58,7  | 4,80                        | 4,38 | 5,73 | 6,15                            | 1,5             | 2,6 | 3,7  | 2,3                | 3,8 | 4,2  |
| 1997 | 24,5                 | 55,0  | 100,1 | 5,05                        | 4,83 | 5,53 | 5,58                            | 1,3             | 2,7 | 5,6  | 1,4                | 3,3 | 5,9  |
| 1998 | 25,7                 | 45,5  | 123,0 | 5,17                        | 4,59 | 5,28 | 4,62                            | 1,4             | 2,2 | 6,5  | 1,3                | 2,2 | 6,2  |
| 1999 | 15,8                 | 28,8  | 103,9 | 4,77                        | 4,46 | 4,88 | 4,65                            | 0,9             | 1,4 | 5,1  | 0,7                | 1,5 | 5,2  |
| 2000 | 15,4                 | 29,4  | 111,1 | 4,51                        | 4,47 | 5,37 | 5,41                            | 0,8             | 1,6 | 5,9  | 1,0                | 1,9 | 6,7  |
| 2001 | 107,5                | 84,2  | 107,6 | 5,01                        | 4,88 | 5,44 | 4,96                            | 5,6             | 4,6 | 6,1  | 5,5                | 4,4 | 5,6  |
| 2002 | 56,5                 | 57,8  | 156,4 | 4,98                        | 5,04 | 5,16 | 4,89                            | 2,9             | 3,1 | 8,4  | 2,9                | 3,0 | 8,1  |
| 2003 | 93,3                 | 99,4  | 201,5 | 4,48                        | 4,46 | 4,61 | 4,12                            | 4,3             | 4,7 | 9,7  | 4,0                | 4,3 | 8,8  |
| 2004 | 85,3                 | 105,7 | 253,5 | 4,33                        | 4,18 | 4,55 | 4,09                            | 3,8             | 5,6 | 12,3 | 3,6                | 5,5 | 11,4 |
| 2005 | 74,3                 | 77,1  | 387,7 | 4,40                        | 3,63 | 3,78 | 3,37                            | 2,9             | 3,1 | 14,6 | 2,6                | 2,7 | 12,4 |
| 2006 | 83,0                 | 114,8 | 304,7 | 4,39                        | 4,02 | 4,26 | 3,78                            | 3,6             | 4,6 | 13,5 | 3,2                | 4,5 | 12,2 |
| 2007 | 208,0                | 177,9 | 380,6 | 4,49                        | 4,77 | 4,75 | 4,29                            | 9,4             | 9,2 | 19,6 | 9,2                | 8,4 | 17,7 |
| 2008 | 298,1                | 165,6 | 399,3 | 4,57                        | 4,59 | 4,98 | 4,23                            | 14,5            | 8,3 | 20,7 | 13,0               | 7,6 | 17,5 |
| 2009 | 173,4                | 123,8 | 382,9 | 4,51                        | 4,56 | 4,26 | 3,68                            | 7,6             | 5,3 | 17,7 | 6,6                | 4,7 | 14,4 |
| 2010 | 110,8                | 222,5 | 516,7 | 4,80                        | 3,61 | 3,83 | 2,99                            | 4,1             | 8,2 | 20,7 | 3,3                | 6,7 | 15,5 |

Bron: DNB, Jaarrekeningen 2010, CBS.

<sup>1)</sup> De leningen waarvan zowel Restschuld 2009 als Restschuld 2010 ontbreken zijn in deze tabel niet meegenomen.

## 8.11 Afleiding rentelasten voor totale populatie op basis van detailinformatie leningen uit jaarrekeningen, 2010

|                                   | GGZ                        |   | GHZ                        |   | VV                         |   |
|-----------------------------------|----------------------------|---|----------------------------|---|----------------------------|---|
|                                   | Jaarrekening <sup>1)</sup> | Totale populatie CBS-statistiek <sup>2)</sup> | Jaarrekening <sup>1)</sup> | Totale populatie CBS-statistiek <sup>2)</sup> | Jaarrekening <sup>1)</sup> | Totale populatie CBS-statistiek <sup>2)</sup> |
|                                   | <i>mln euro</i>            |   |                            |   |                            |   |
| Restschuld 2010                   | 1 517                      | 1 579   | 1 654                      | 2 163   | 3 867                      | 5 253   |
| Rentelasten uit jaarrekening 2010 | 70                         | 87  | 77                         | 103   | 186                        | 240   |

Bron: DNB, Jaarrekeningen 2010, CBS.

<sup>1)</sup> Onopgehoogd.

<sup>2)</sup> Opgehoogd.

## Tabellen bij hoofdstuk 5

### 8.12 Vergelijking Euribor en normrente van de NZa

|      | Euribor (tot 1999 Aibor) |            |              | Normrente NZa | Normrente kort krediet -/<br>Eenmaands Euribor |
|------|--------------------------|------------|--------------|---------------|--|
|      | Eenmaands                | Driemaands | Twaalfmaands | Kort krediet  |  |
|      | %                        |            |              |               |  |
| 1996 | 2,97                     | 3,00       | 3,23         | 5,00          | 2,03   |
| 1997 | 3,25                     | 3,34       | 3,59         | 5,00          | 1,75   |
| 1998 | 3,39                     | 3,45       | 3,68         | 4,70          | 1,31   |
| 1999 | 2,86                     | 2,96       | 3,18         | 4,41          | 1,55   |
| 2000 | 4,24                     | 4,40       | 4,79         | 5,88          | 1,64   |
| 2001 | 4,33                     | 4,27       | 4,09         | 6,07          | 1,74   |
| 2002 | 3,31                     | 3,32       | 3,49         | 4,93          | 1,62   |
| 2003 | 2,35                     | 2,33       | 2,33         | 3,11          | 0,76   |
| 2004 | 2,08                     | 2,11       | 2,27         | 2,83          | 0,75   |
| 2005 | 2,14                     | 2,18       | 2,33         | 2,89          | 0,75   |
| 2006 | 2,94                     | 3,08       | 3,44         | 3,69          | 0,75   |
| 2007 | 4,08                     | 4,28       | 4,45         | 4,83          | 0,75   |
| 2008 | 4,28                     | 4,64       | 4,83         | 5,03          | 0,75   |
| 2009 | 0,89                     | 1,22       | 1,61         | 2,14          | 1,25   |
| 2010 | 0,57                     | 0,81       | 1,35         | 1,82          | 1,25   |

Bron: DNB, NZa.

### 8.13 Vergelijking Euribor en jongste tienjarige staatslening

|      | Euribor (tot 1999 Aibor) | Jongste tienjarige staatslening | Vershil            |
|------|--------------------------|---------------------------------|--------------------|
|      | Eenmaands                |                                 |                    |
|      | %                        |                                 | <i>procentpunt</i> |
| 1987 | 5,30                     | 6,41                            | 1,11               |
| 1988 | 4,71                     | 6,42                            | 1,71               |
| 1989 | 7,27                     | 7,21                            | -0,06              |
| 1990 | 8,50                     | 8,92                            | 0,42               |
| 1991 | 9,20                     | 8,74                            | -0,46              |
| 1992 | 9,38                     | 8,10                            | -1,28              |
| 1993 | 7,04                     | 6,35                            | -0,69              |
| 1994 | 5,18                     | 6,87                            | 1,69               |
| 1995 | 4,33                     | 6,90                            | 2,57               |
| 1996 | 2,97                     | 6,15                            | 3,18               |
| 1997 | 3,25                     | 5,58                            | 2,33               |
| 1998 | 3,39                     | 4,62                            | 1,23               |
| 1999 | 2,86                     | 4,65                            | 1,79               |
| 2000 | 4,24                     | 5,41                            | 1,17               |
| 2001 | 4,33                     | 4,96                            | 0,63               |
| 2002 | 3,31                     | 4,89                            | 1,58               |
| 2003 | 2,35                     | 4,12                            | 1,77               |
| 2004 | 2,08                     | 4,09                            | 2,01               |
| 2005 | 2,14                     | 3,37                            | 1,23               |
| 2006 | 2,94                     | 3,78                            | 0,84               |
| 2007 | 4,08                     | 4,29                            | 0,21               |
| 2008 | 4,28                     | 4,23                            | -0,05              |
| 2009 | 0,89                     | 3,68                            | 2,79               |
| 2010 | 0,57                     | 2,99                            | 2,42               |

Bron: DNB.